

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΕΝΙΑΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΝΕΕΣ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2017-2018

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ιωάννας Κωνσταντίνου Καρναχωρίτη
Α.Μ.: 7340010217010

Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΗΣ ΕΦΕΤ ΚΑΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

Τριμελής Επιτροπή:

Καθηγητής Δημήτριος Λιάπης (επιβλέπων)
Αν. Καθηγητής Αντώνιος Καραμπατζός
Επ. Καθηγητής Κωνσταντίνος Καραγιάννης

Αθήνα 2018

Copyright © [Ιωάννα Καρναχωρίτη, 2018]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Πίνακας περιεχομένων

Συντομογραφίες.....	5
Εισαγωγή.....	7
1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	8
I. Η νομική φύση της ενέργειας	8
II. Η ηλεκτρική ενέργεια ως εμπορεύσιμο αγαθό.....	9
III. Οι ενεργειακές δραστηριότητες	11
2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	12
I. Οι εξωχρηματιστηριακές διμερείς συμβάσεις μεταξύ παραγωγών και προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας.....	12
II. Χαρακτηριστικά των μακροπρόθεσμων διμερών συμβάσεων μεταξύ παραγωγών και προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας	13
1. Ο μετριασμός κινδύνου	13
2. Ρυθμιστικό πλαίσιο και τυποποίηση	14
3. Διαφάνεια και ρευστότητα	17
4. Βασικοί Συμβατικοί Όροι.....	18
3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	18
A. Η σύμβαση πρότυπο της EFET	18
I. Εισαγωγικά.....	18
II. Νομική φύση και πεδίο εφαρμογής της σύμβασης EFET	20
III. Εφαρμοστέο Δίκαιο και Διαιτησία	21
IV. Κατάρτιση και περιεχόμενο των μεμονωμένων συμβάσεων.....	22
V. Βασικές συμβατικές υποχρεώσεις	23
VI. Διάρκεια και λύση της σύμβασης	24
VII. Πληρωμές και συμψηφισμός πληρωμών	29
VIII. Αθέτηση συμβατικής υποχρέωσης.....	32

1. Αδυναμία παράδοσης και παραλαβής	32
2. Υπερημερία μέρους	35
3. Περιορισμός της συμβατικής ευθύνης	36
IX. Αδυναμία εκπλήρωσης λόγω ανωτέρας βίας.....	36
X. Εξασφαλίσεις και βεβαίωση απόδοσης	39
XI. Μεταβίβαση συμβατικής σχέσης	40
XII. Ρήτρα εμπιστευτικότητας.....	42
XIII. Η αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων	43
B. Η εφαρμογή του συμβατικού προτύπου της EFET στις δημοπρασίες τύπου NOME.....	44
Συμπεράσματα – Παρατηρήσεις.....	47
Βιβλιογραφία – Αρθρογραφία	48

Συντομογραφίες

ΑΚ: Αστικός Κώδικας

ΑΠ: Άρειος Πάγος

Άρθρ.: άρθρο

Αριθ. ή αρ.: αριθμός

Βλ.: βλέπε

ΔΕΕ: Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΔΕΗ Α.Ε.: Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Ανώνυμη Εταιρεία

Εδ.: εδάφιο

Ε.Ε.: Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε.Κ.: Κανονισμός του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕκΔ: Ενέργεια και Δίκαιο (νομικό περιοδικό)

επ.: επόμενα

κ.λπ.: και λοιπά

ΛΑΓΗΕ: Λειτουργός Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας

Ν. ή ν.: Νόμος

Ολομ.: Ολομέλεια

ό.π.: όπου παραπάνω

παρ.: παράγραφος

περ.: περίπτωση

Πρβλ. : παράβαλε

Ρ.Α.Ε.: Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας

σελ.: σελίδα

ΣΛΕΕ: Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΣτΕ: Συμβούλιο της Επικρατείας

ΤΝΠ: Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών

ΥΑ: Υπουργική Απόφαση

υπ' αρ.: υπ' αριθμόν

ΦΕΚ: Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως

ΧΡΙΔ: Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου (νομικό περιοδικό)

Coll.: Collection

EFET: European Federation of Energy Traders

EL L: Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ελληνική γλώσσα

NEMO: Nominated Electricity Market Operator

No: Number

NOME: New Organisation of Markets in Electricity και Nouvelle Organisation du Marché de l'Electricité

OTC: Over the Counter

Εισαγωγή

Οι ταχύτατες εξελίξεις που έχουν επέλθει στην αγορά ενέργειας τα τελευταία έτη κατέστησαν την ηλεκτρική ενέργεια, εκτός από ένα αγαθό ζωτικής σημασίας για την ανθρώπινη διαβίωση και τη βιομηχανική λειτουργία, ένα εμπορεύσιμο αγαθό με πρωταγωνιστικό ρόλο στις σύγχρονες οικονομικές συναλλαγές. Η σταδιακή κατάργηση του μονοπωλιακού μοντέλου οργάνωσης που εφαρμόστηκε σε ευρωπαϊκό επίπεδο οδήγησε στην απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας μέσα από την υιοθέτηση μιας σειράς Οδηγιών. Η απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας δημιούργησε την ανάγκη διαμόρφωσης οργανωμένων αγορών, στις οποίες θα πραγματοποιούνται οι συναλλαγές της χονδρεμπορικής αγοράς, με αποτέλεσμα να εμφανισθούν χρηματιστήρια ενέργειας σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες. Σταδιακά, τα χρηματιστήρια ενέργειας απέκτησαν καθοριστικό ρόλο στις ενεργειακές συναλλαγές και πλέον προσελκύουν μεγάλο αριθμό συναλλασσόμενων. Παράλληλα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι εξωχρηματιστηριακές αγορές ενέργειας (over the counter), στο πλαίσιο των οποίων συνάπτονται διμερείς συμβάσεις μεταξύ των παραγωγών και των προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας. Οι τέτοιου τύπου συμβάσεις εξυπηρετούν, πέρα από την κάλυψη των ειδικών συναλλακτικών αναγκών των μερών, τη μείωση κόστους των συναλλαγών.

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται μια προσέγγιση της τυπολογίας των διμερών συμβάσεων που συνάπτονται στο πλαίσιο αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας μέσω της μελέτης του συμβατικού προτύπου της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Εμπόρων Ενέργειας (European Federation of Energy Traders - EFET). Αρχικά, αναλύεται η νομική φύση της ενέργειας σε συνάρτηση με τη νομική αντιμετώπισή της ως εμπορεύσιμου αγαθού και υπηρεσίας. Στη συνέχεια, παρατίθεται συνοπτική ανάλυση των τεσσάρων ενεργειακών δραστηριοτήτων, ήτοι της παραγωγής, της διανομής, της μεταφοράς και της προμήθειας της ηλεκτρικής ενέργειας. Το δεύτερο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην εξέταση των χαρακτηριστικών που παρουσιάζουν οι διμερείς συμβάσεις μεταξύ παραγωγών και προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας που συνάπτονται εκτός κάποιας οργανωμένης χρηματιστηριακής πλατφόρμας. Κατόπιν, αναλύονται οι βασικότεροι όροι της σύμβασης – προτύπου της EFET, εξεταζόμενοι παράλληλα υπό το πρίσμα και του ελληνικού συμβατικού δικαίου. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στη μεγάλη συμβατική ελευθερία που απολαμβάνουν τα μέρη στη συγκεκριμένη σύμβαση, δεδομένου ότι έχουν τη δυνατότητα να διαπραγματευθούν και να καταλήξουν σε όρους που αποκλίνουν από το συμβατικό πρότυπο μέσω της κατάρτισης «συμφωνιών προσαρμογής». Τέλος, εξετάζεται η εφαρμογή του συμβατικού προτύπου της EFET στην ελληνική ενεργειακή νομοθεσία και συγκεκριμένα στους

κανόνες που διέπουν τη διεξαγωγή των αναγκαστικών δημοπρασιών NOME (New Organisation of Markets in Electricity και Nouvelle Organisation du Marché de l' Electricité) οι οποίες θεσπίστηκαν με το ν. 4389/2016.

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

I. Η νομική φύση της ενέργειας

Αναμφίβολα, η ηλεκτρική ενέργεια αποτελεί ένα αγαθό με έντονη κοινωνική και οικονομική σημασία καθώς και αντικείμενο νομικού προβληματισμού αναφορικά με το χαρακτηρισμό της νομικής της φύσης. Στη σύγχρονη εποχή, η καθημερινή ζωή είναι συνυφασμένη με την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία συνιστά απαραίτητο στοιχείο για την εξασφάλιση ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης¹, χαρακτηριζόμενη από το Συμβούλιο της Επικρατείας ως «αγαθό ζωτικής σημασίας για την ανθρώπινη διαβίωση»². Ακόμα, αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την εξέλιξη της οικονομίας, δεδομένου ότι αποτελεί τη βάση της βιομηχανίας, των τηλεπικοινωνιών, των μεταφορών, καθώς και άλλων υπηρεσιών³. Όλα τα ανωτέρω, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι εν γένει ενεργειακές δραστηριότητες ελλοχεύουν σοβαρούς περιβαλλοντολογικούς κινδύνους, καθιστούν απαραίτητη την κρατική παρέμβαση στην οργάνωση και τη λειτουργία του ενεργειακού τομέα και προσδίδουν στην ενέργεια τον χαρακτήρα αγαθού κοινής ωφέλειας και δημοσίου συμφέροντος⁴.

Από τη σκοπιά του αστικού δικαίου, η ηλεκτρική ενέργεια, καθώς και οποιασδήποτε άλλης μορφής ενέργεια, θεωρείται, κατά νομικό πλάσμα, «πράγμα» βάσει του άρθρου 947§2 ΑΚ, σύμφωνα με το οποίο *«πράγματα λογίζονται και οι φυσικές δυνάμεις ή ενέργειες, ιδίως το ηλεκτρικό ρεύμα και η θερμότητα, εφόσον υπόκειται σε εξουσίαση, όταν περιορίζονται σε*

---

¹ Λύτρα Θ., Η απελευθέρωση αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και η σύμβαση προμήθειας, σελ. 9, (υπό έκδοση), διαθέσιμο στον ιστοτόπο: http://www.law.uoa.gr/fileadmin/law.uoa.gr/uploads/PDFs/pdf_new/aelgora_energeias.pdf (τελευταία προσπέλαση: 13/10/2018). Πρβλ. και Δελλή Γ., Κοινή Ωφέλεια και Αγορά, Τόμος II (2008), σελ. 13, υποσημ. 28 όπου αναφέρεται ως βασικό χαρακτηριστικό του συστήματος μεταφοράς και των δικτύων διανομής ηλεκτρικής ενέργειας *«η αναγκαιότητα να παρέχεται αδιαλείπτως ενέργεια σε όλους, άρα να υπάρχει επάρκεια παραγόμενης ενέργειας σε περιπτώσεις αυξημένης ζήτησης (καύσωνας ή μεγάλο ψύχος). Εάν το σύστημα δεν τροφοδοτείται με την αναγκαία ποσότητα, παρατηρούνται διακοπές με καταστροφικές συνέπειες για τους πολίτες και την οικονομική ανάπτυξη»*.

² 1972/2012 ΣτΕ (ολομ.), ΤΝΠ «ΝΟΜΟΣ»

³ Ηλιάδου Αικ., Απελευθέρωση αγοράς ενέργειας κατά το ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο σε Φαραντούρη Ν. (επιμ.): Ενέργεια - Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική (2012), σελ. 17 επ.

⁴ Την ίδια, Ρύθμιση αγοράς ενέργειας, Ενέργεια & Δίκαιο, τεύχος 6/2006, σελ. 37.

ορισμένο χώρο»^{5,6}. Η ενέργεια, ως εκ τούτου, αποτελεί κινητό και αναλωτό πράγμα κατά την έννοια των διατάξεων 948 ΑΚ και 951 ΑΚ αντιστοίχως, υποκείμενη σε φυσική εξουσίαση και εκμετάλλευση⁷. Ως «περιορισμός σε ορισμένο χώρο» ως προϋπόθεση της «φυσικής εξουσίασης» νοείται η κυκλοφορία της ενέργειας μέσω των δικτύων παραγωγής ή διανομής, γεγονός που την καθιστά μετρήσιμη και δυνάμενη να αποτελέσει αντικείμενο συναλλαγών⁸. Δικαίωμα κυριότητας είναι δυνατό να υπάρξει επί της ηλεκτρικής ενέργειας από τη στιγμή που αυτή διοχετεύεται σε ορισμένο αγωγό, με την εξουσίαση επί της ενέργειας να αποτελεί το περιεχόμενο της κυριότητας. Εξάλλου, ο χαρακτηρισμός της ενέργειας ως «πράγματος» που υπόκειται σε εξουσίαση της προσδίδει νομική αυτοτέλεια και τη δυνατότητα να καθίσταται αντικείμενο εμπράγματος δικαιώματος⁹. Ωστόσο, το γεγονός ότι η ηλεκτρική ενέργεια δεν μπορεί να αποθηκευτεί, αλλά αντίθετα μετά την παραγωγή της μεταφέρεται και διανέμεται προκειμένου να καταναλωθεί, συνεπάγεται ότι αποκλίνει από την έννοια του «πράγματος» εν στενή έννοια, αφού για παράδειγμα δεν είναι δυνατό να συσταθεί επ' αυτής ενέχυρο ή άλλη εμπράγματα ασφάλεια¹⁰.

II. Η ηλεκτρική ενέργεια ως εμπορεύσιμο αγαθό

Πέραν του κοινωνικού της χαρακτήρα λόγω της σπουδαιότητάς της για την καθημερινή ζωή και την οικονομία, η ενέργεια αποτελεί ένα αγαθό με έντονη εμπορική σπουδαιότητα από τη σκοπιά των σύγχρονων συναλλαγών. Από τεχνική άποψη, η ιδιαιτερότητα της ενέργειας ως αγαθού έγκειται στο γεγονός ότι δεν μπορεί να αποθηκευτεί αλλά αντίθετα πρέπει να καταναλωθεί τη στιγμή που παράγεται¹¹, προσιδιάζει δηλαδή σε οικονομικό αγαθό, στερούμενο όμως της υλικής υπόστασης και της δυνατότητας αποθήκευσης¹². Για το λόγο αυτό, η κυκλοφορία της ενέργειας, ήτοι η μεταφορά και διανομή αυτής, είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί μέσω δικτύων και αγωγών μεταφοράς¹³, με σκοπό να καταλήξει στον τελικό χρήστη^{14, 15}. Η συνεχής διαδικασία

⁵ Δημάκου – Κιάου Φρ., σε Γεωργιάδη Απ. – Σταθοπουλο Μιχ., Αστικός Κώδιξ κατ' άρθρο ερμηνεία, Τόμος V, Εμπράγματο Δίκαιο (2001), σελ. 28 επ.

⁶ Για την αντίθετη άποψη σύμφωνα με την οποία η ΑΚ 947§2 δε θεσπίζει αληθές πλάσμα δικαίου, βλ. Σπυριδάκη Ι., Εμπράγματο Δίκαιο, τόμος Α' (2001), σελ. 111 επ.

⁷ Πανάγο Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας – Η οργάνωση και η λειτουργία της απελευθερωμένης αγοράς ενέργειας στην Ελλάδα (2012), σελ. 2 επ.

⁸ Ταρνανίδου Χρ., Σύγχρονες Ενεργειακές Αγορές – θεσμικό πλαίσιο και ελληνική προοπτική, (2016), σελ. 55

⁹ Πανάγο Θ., ό.π., σελ. 3

¹⁰ Λιάπη Δ., Ηλεκτρική Ενέργεια και Δίκαιο των Συμβάσεων (2018), σελ. 67

¹¹ Λιάπη Δ., ό.π., σελ. 50 επ.

¹² Λύτρα Θ., ό.π., σελ. 62

¹³ Βλ. κατωτέρω υπό III

παραγωγής, μεταφοράς και διανομής της ηλεκτρικής ενέργειας, η ανάγκη διατήρησης αποθεματικού και συντήρησης των δικτύων, της προσδίδουν τα χαρακτηριστικά υπηρεσίας¹⁶. Παράλληλα, τόσο στη θεωρία¹⁷ όσο και στη νομολογία υποστηρίζεται η άποψη ότι η σύμβαση παροχής ηλεκτρικής ενέργειας αποτελεί σύμβαση πώλησης κατά τα άρθρα 513 επ. Α.Κ., θεωρείται, δηλαδή, ότι υπάρχει σύμβαση πώλησης όταν *οι συμβαλλόμενοι απέβλεψαν στην ίδια την ενέργεια ως εμπόρευμα και όχι στη μέσω αυτής πραγματοποίηση ενός αποτελέσματος*¹⁸. Δυνάμει των ανωτέρω, προκύπτει ότι η ενέργεια αποτελεί ένα «ιδιότυπο κινητό πράγμα» που μπορεί να νοηθεί είτε ως υπηρεσία είτε ως εμπόρευμα. Στην περίπτωση δηλαδή της προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας, αυτή (η ηλεκτρική ενέργεια) αντιμετωπίζεται ως εμπορεύσιμο αγαθό, ενώ η παραγωγή, διανομή και μεταφορά της θεωρούνται υπηρεσίες¹⁹.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, είχε επίσης αποτελέσει αντικείμενο προβληματισμού ο χαρακτηρισμός της ενέργειας ως εμπορεύματος ή υπηρεσίας, με το ΔΕΚ να καταλήγει ήδη από το έτος 1994²⁰ ότι πρόκειται για αγαθό κατά την έννοια των άρθρων 28 επ. της Συνθήκης (νυν αρ. 34 επ. ΣΛΕΕ) σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων²¹. Πλέον, η ΣΛΕΕ εντάσσει την ενέργεια από κοινού με τις τηλεπικοινωνίες και τις μεταφορές στους τομείς για τους οποίους η *Ένωση συμβάλλει στη δημιουργία και την ανάπτυξη διευρωπαϊκών δικτύων* (αρ. 170 §1 ΣΛΕΕ), προβλέποντας παράλληλα τη λήψη μέτρων περιβαλλοντολογικής πολιτικής που άπτονται μεταξύ άλλων και της επιλογής ενεργειακών πηγών και της διάρθρωσης του ενεργειακού προγραμματισμού (αρ. 191 και 192§2 ΣΛΕΕ).²²

---

¹⁴ *Ταρνανίδου Χρ.*, ό.π., σελ. 55 επ.

¹⁵ Τα ως άνω έχουν βρει έρεισμα και στη νομολογία. Βλ. την υπ' αρ. 703/2016 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών (ΤΝΠ «ΝΟΜΟΣ»), σύμφωνα με την οποία: «(...) η ηλεκτρική ενέργεια αποτελεί μεν εμπορεύσιμο αγαθό (πρβλ. άρθρο 947 παρ. 2 ΑΚ), από τη φύση της όμως δεν μπορεί να αποθηκευτεί. Καθίσταται, επομένως, προφανές ότι δεν θα ήταν εφικτή, αλλά και δεν θα είχε νόημα, η απ' ευθείας διάθεση ηλεκτρικής ενέργειας από τους παραγωγούς στους προμηθευτές, που θα την «διακρατούσαν» μέχρι την περαιτέρω διάθεσή της (εάν αυτό υποτεθεί τεχνικώς εφικτό), αλλά αυτή αναγκαιώς εγχέεται από τους παραγωγούς σε ένα σύστημα μεταφοράς και διανομής και διέρχεται μέσω αυτού προς τους τελικούς χρήστες της. Η συναλλαγή έχει εν τέλει ως αντικείμενο, από μεν την πλευρά του παραγωγού, την έγχυση ενέργειας στο Σύστημα, ενώ, από την πλευρά του προμηθευτή, την απόκτηση δικαιώματος για την περαιτέρω κατεύθυνση εγχυθείσης στο σύστημα ενέργειας προς δικούς του αντισυμβαλλόμενους (τελικούς χρήστες)».

¹⁶ *Μαρίνο Μ.*, Η πρόσβαση σε ενεργειακό δίκτυο – Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας (2003), σελ. 31 επ.

¹⁷ *Δημάκου - Κιάου Φρ.* ό.π., σελ. 29

¹⁸ Βλ. την υπ' αρ. 24446/1999 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης και την υπ' αρ. 138/2016 απόφαση του Ειρηνοδικείου Ρόδου (ΤΝΠ «ΝΟΜΟΣ»), Βλ. επίσης *Λιάππη Δ.*, ό.π. σελ. 149 επ.

¹⁹ *Πανάγο Θ.*, ό.π., σελ. 5 επ.

²⁰ Υπόθεση C-393/92, *Greemte Almelo v. Energiebedrijf Ijsselmij NV* όπου παρατίθεται η υπόθεση 6/64 *Costa v. Enel* στην οποία το ΔΕΕ καταλήγει ότι η ενέργεια αποτελεί αγαθό. Υποσημείωση υπ' αρ. 5 σε *Ταρνανίδου Χρ.*, Σύγχρονες ενεργειακές αγορές, σελ. 23

²¹ *Μαρίνο Μ.*, ό.π., σελ. 32 επ.

²² *Ταρνανίδου Χρ.*, ό.π., σελ. 23

Σήμερα, στις σύγχρονες αγορές και τα χρηματιστήρια ενέργειας, η ενέργεια συνιστά αντικείμενο αγοραπωλησιών και διαπραγμάτευσης, γεγονός που της προσδίδει αδιαμφισβήτητα τα χαρακτηριστικά του εμπορεύματος²³. Η οργανωμένη διαπραγμάτευση και πώληση των ενεργειακών προϊόντων προϋποθέτει την τυποποίηση τους, τη διαμόρφωση δηλαδή «πακέτων ηλεκτρικής ενέργειας» ανάλογα με τον τόπο ή τον τρόπο παράδοσής τους ή την χρονική περίοδο²⁴, όπως θα αναλυθεί και στο οικείο υποκεφάλαιο²⁵.

III. Οι ενεργειακές δραστηριότητες

Η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας μπορεί σχηματικά να διαρθρωθεί σε τέσσερις επιμέρους ενεργειακές δραστηριότητες²⁶: α) στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από μονάδες παραγωγής, η οποία συνιστά και την πρώτη χρονικά δραστηριότητα, β) στη μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας από τους παραγωγούς μέσω του συστήματος μεταφοράς υψηλής τάσης²⁷, γ) στη διανομή ηλεκτρικής ενέργειας προς τους τελικούς χρήστες μέσω του δικτύου διανομής μέσης και χαμηλής τάσης²⁸ και δ) στην προμήθεια, την πώληση, δηλαδή, της ηλεκτρικής ενέργειας στους καταναλωτές²⁹. Η παραγωγή από κοινού με την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας συνιστούν τις αποκαλούμενες «ανταγωνιστικές» δραστηριότητες, οι οποίες διαμορφώνουν, ως επί το πλείστον, τις τιμές κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ η μεταφορά και διανομή της ηλεκτρικής ενέργειας αποτελούν «μη ανταγωνιστικές»

²³ Ταρνανίδου Χρ., *ό.π.*, σελ. 59

²⁴ Λιάπη Δ., Ηλεκτρική Ενέργεια και Δίκαιο των Συμβάσεων (2018), σελ. 68 επ., όπου και περιγραφή των ενεργειακών προϊόντων ανάλογα με την τυποποίησή τους.

²⁵ Βλ. κατωτέρω, 2^ο Κεφάλαιο υπό II.2

²⁶ Ηλιάδου Αικ., Απελευθέρωση αγοράς ενέργειας κατά το ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο σε Φαραντούρη Νικόλαο (επιμ.): Ενέργεια - Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, σελ. 24 επ.

²⁷ Βλ. άρ. 2§3 περ. κα του ν. 4001/2011 (ΦΕΚ 179 Α/22-08-2011), όπου ως μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας ορίζεται: «η Μεταφορά μέσω συστήματος υπερυψηλής και υψηλής τάσης της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από μονάδες παραγωγής που συνδέονται άμεσα σε αυτό, καθώς και αυτής που εγχέεται σε αυτό μέσω των διασυνδέσεων του με όμορα συστήματα μεταφοράς με σκοπό την παροχή ηλεκτρικής ενέργειας σε τελικούς πελάτες άμεσα συνδεδεμένους στο σύστημα αυτό, σε όμορα συστήματα μεταφοράς με τα οποία διασυνδέεται και σε δίκτυα διανομής, μη συμπεριλαμβανομένης όμως της προμήθειας»

²⁸ Βλ. άρ. 2§3 περ. ζ του ν. 4001/2011 (ΦΕΚ 179 Α/22-08-2011), όπου η διανομή ηλεκτρικής ενέργειας ορίζεται ως εξής: «η μεταφορά μέσω δικτύου διανομής υψηλής, σε περίπτωση που έχει ειδικά καθορισθεί ότι ανήκουν στο δίκτυο διανομής, μέσης και χαμηλής τάσης της ηλεκτρικής ενέργειας που εγχέεται σε αυτό από το διασυνδεδεμένο με αυτό σύστημα μεταφοράς και τις μονάδες παραγωγής που συνδέονται άμεσα στο δίκτυο διανομής με σκοπό την παράδοση της σε πελάτες, μη συμπεριλαμβανομένης όμως της προμήθειας».

²⁹ Η δραστηριότητα της ηλεκτρικής ενέργειας ρυθμίζεται στον Κώδικα Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας σε Πελάτες (ΥΑ 832/09.04.2013 – ΦΕΚ Β'),

http://www.rae.gr/site/file/categories_new/global_regulation/global_national/global_national_laws/FEK832_2013?p=file&i=0 (τελευταία προσπέλαση: 20/10/2018)

δραστηριότητες λόγω των μονοπωλιακών χαρακτηριστικών τους³⁰. Με τον όρο «ανταγωνιστικές δραστηριότητες» αποδίδεται η πραγματική και οικονομική δυνατότητα, αλλά και η νομική υποχρέωση των ασκούντων τις εν λόγω δραστηριότητες να ενεργούν σε περιβάλλον ελεύθερου ανταγωνισμού³¹. Στην παραγωγή εντάσσονται οι μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και στην προμήθεια εντάσσονται οι επιχειρήσεις μέσω των οποίων διοχετεύεται η παραγόμενη ηλεκτρική ενέργεια στο καταναλωτικό κοινό. Η μεταφορά και η διανομή αφορούν στα δίκτυα, τα οποία χρησιμεύουν στη διοχέτευση ηλεκτρικής ενέργειας, συνιστούν δηλαδή αναγκαίο παράγοντα μεταξύ της παραγωγής, της προμήθειας και (αναφορικά με το δίκτυο διανομής) του καταναλωτή - τελικού χρήστη³². Οι ανωτέρω ενεργειακές δραστηριότητες χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερη τεχνική πολυπλοκότητα - η ανάλυση της οποίας εκφεύγει του πεδίου της παρούσας - και ως είναι επόμενο συνεπάγονται τεράστιο οικονομικό κόστος για την κάλυψη του οποίου είναι απαραίτητη η επένδυση εξαιρετικά μεγάλων κεφαλαίων³³.

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

I. Οι εξωχρηματιστηριακές διμερείς συμβάσεις μεταξύ παραγωγών και προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας

Οι συναλλακτικές ανάγκες που υφίστανται ανάμεσα στους παραγωγούς και τους προμηθευτές της ηλεκτρικής ενέργειας δεν είναι δυνατό να καλυφθούν εξ ολοκλήρου από τα τυποποιημένα ενεργειακά προϊόντα που τίθενται προς διαπραγμάτευση στις χρηματιστηριακές αγορές ενέργειας. Για το λόγο αυτό, πολύ συχνά οι παραγωγοί και προμηθευτές επιλέγουν τη σύναψη διμερών συμβάσεων (over the counter – OTC) μεταξύ τους, εκτός δηλαδή από το πλαίσιο των χρηματιστηριακών αγορών³⁴. Η ευρεία επιλογή των εν λόγω συμβάσεων μπορεί να αποδοθεί στην ίδια τη δομή της αγοράς ενέργειας, στο μειωμένο συναλλακτικό κίνδυνο που τις χαρακτηρίζει, καθώς και στα ζητήματα χρηματοδότησης μέσω επενδύσεων³⁵. Με την καθιέρωση των συγκεκριμένων συμβάσεων επιδιώκεται η εξασφάλιση της ταχείας διεξαγωγής των συναλλαγών δια μέσου της ομοιόμορφης ρύθμισης των θεμάτων που σχετίζονται με την

³⁰ Λύτρα Θ., ό.π., σελ. 62. Βλ. επίσης Ηλιάδου Αικ., ό.π., σελ. 25

³¹ Βλ. την υπ' αρ. 703/2016 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, (ΧΡΙΑ 2016/514)

³² Βλ. την υπ' αρ. 703/2016 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, ό.π.

³³ Λύτρα Θ., ό.π. σελ. 61

³⁴ Λιάππης Δ., Ηλεκτρική Ενέργεια και Δίκαιο των Συμβάσεων (2018), σελ. 91

³⁵ Mäntysaari Petri, EU Electricity Trade Law – The Legal Tools of Electricity Producers in the Internal Electricity Market, (2015), σελ. 464

εξωχρηματιστηριακή αγορά³⁶. Στις χρηματιστηριακά οργανωμένες αγορές κύριος στόχος αποτελεί η ανάπτυξη του ανταγωνισμού με τη διαμόρφωση συνθηκών συναλλακτικής ρευστότητας και διαφανούς διαμόρφωσης των τιμών³⁷. Από την άλλη, οι εξωχρηματιστηριακές διμερείς συμβάσεις διαμορφώνονται με επίκεντρο την αγορά και ενθαρρύνουν την αλληλεπίδραση μεταξύ των παραγωγών και των προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας³⁸. Ωστόσο, πρέπει να τονισθεί ότι οι over the counter συμβάσεις δεν είναι δυνατό να καλύψουν το πλήρες φάσμα των συναλλαγών που πραγματοποιούνται στην αγορά προϊόντων ενέργειας φυσικής παράδοσης και ως εκ τούτου λειτουργούν κατά τρόπο συμπληρωματικό ως προς τις οργανωμένες αγορές ενέργειας³⁹. Μια βασική διαφορά μεταξύ των συναλλαγών που πραγματοποιούνται σε χρηματιστηριακού τύπου αγορές και σε αυτές που συνάπτονται διμερώς σχετίζεται με την παροχή ασφαλειών (collateral)⁴⁰ και τον καθορισμό περιθωρίων (margining)⁴¹. Κάθε οργανωμένη αγορά επιφυλάσσει συγκεκριμένους κανόνες για την παροχή ασφαλειών και τον καθορισμό περιθωρίων, σε αντίθεση με τις εξωχρηματιστηριακές αγορές στις οποίες οι συναλλασσόμενοι καθορίζουν διμερώς τους τρόπους παροχής ασφαλειών ενώ δεν υποχρεούνται σε καθορισμό περιθωρίων⁴².

Στο παρόν κεφάλαιο θα επιχειρηθεί μια προσέγγιση των χαρακτηριστικών των εξωχρηματιστηριακών διμερών συναλλαγών ηλεκτρικής ενέργειας που τις καθιστά προτιμητέες έναντι των χρηματιστηριακών αγορών, με τον παράλληλο εντοπισμό των βασικότερων διαφορών τους.

II. Χαρακτηριστικά των μακροπρόθεσμων διμερών συμβάσεων μεταξύ παραγωγών και προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας

1. Ο μετριασμός κινδύνου

Ένας εκ των βασικότερων λόγων επιλογής των over the counter συμβάσεων εντοπίζεται στο ότι αυτές συνιστούν έναν τρόπο μετριασμού του κινδύνου που αντιμετωπίζουν τα συναλλασσόμενα

³⁶ *Ταρνανίδου Χρ.*, Συμβάσεις παραγωγών του χρηματοπιστωτικού τομέα, δογματική και πρακτική θεώρηση, (2006), σελ. 40

³⁷ *Λιάπης Δ.*, ό.π. σελ. 90. Πρβλ. επίσης και *Ταρνανίδου Χρ.*, Σύγχρονες Ενεργειακές Αγορές, σελ. 160

³⁸ *Onaiwu Egheosa*, How does bilateral trading differ from electricity pooling?, διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://archive.uea.ac.uk/~e680/energy/energy_links/electricity/Dundee_paper_comparison_pool_bilateral_trading.pdf (τελευταία προσπέλαση: 27/10/2018)

³⁹ *Λιάπης Δ.*, Ηλεκτρική Ενέργεια και Δίκαιο των Συμβάσεων (2018), σελ. 92

⁴⁰ Περισσότερα για την παροχή ασφαλειών (collateral) βλ. *Mäntysaari P.*, ό.π., σελ. 235 επ.

⁴¹ Για το θεσμό του «margining» και το ρυθμιστικό πλαίσιο που τον διέπει βλ. *Mäntysaari P.*, ό.π., σελ. 195 επ.

⁴² *Mäntysaari P.*, ό.π., σελ. 474

μέρη, ο οποίος προέρχεται από τη μεγάλη μεταβλητότητα τιμών που παρουσιάζεται στις χρηματιστηριακές αγορές. Με τις συγκεκριμένες συμβάσεις είναι δυνατό να διασφαλιστούν τα εκάστοτε συμφέροντα των μερών σε μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με τις οργανωμένες σε χρηματιστηριακή βάση αγορές. Οι παραγωγοί δηλαδή επιθυμούν να εξασφαλίσουν ότι η παραγόμενη απ' αυτούς ενέργεια θα πωληθεί στους πελάτες τους και αντίστοιχα οι προμηθευτές στοχεύουν στην εξασφάλιση εφοδιασμού με επικερδείς για αυτούς όρους. Οι τελευταίοι επιδιώκουν να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις ανάγκες των πελατών τους εξασφαλίζοντας ένα συγκεκριμένο κέρδος, έστω και αν οι τιμές των βραχυπρόθεσμων φυσικών παραδόσεων ενέργειας παρουσιάσουν ανοδική πορεία στη συνέχεια⁴³. Επιπλέον, στις ενεργειακές επενδύσεις είναι συχνός ο κίνδυνος εμφάνισης του μη ανακτήσιμου κόστους (sunk cost), φαινόμενο που δημιουργεί «γόνιμο έδαφος» για την ανάπτυξη καιροσκοπικών συμπεριφορών (opportunistic behavior⁴⁴) στις αγορές ενέργειας. Ωστόσο, στις διμερείς συμβάσεις είναι δυνατό να διαμορφωθεί ένα επαρκές περιθώριο κέρδους για αμφότερα τα μέρη, αφού δεν εξαρτώνται άμεσα από τις αγορές άμεσης παράδοσης, στις οποίες οι τιμές τείνουν να παρουσιάζουν μεγάλη αστάθεια⁴⁵.

2. Ρυθμιστικό πλαίσιο και τυποποίηση

Το ρυθμιστικό και κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τις διμερείς συμβάσεις μακρόχρονης παράδοσης είναι περιορισμένο συγκριτικά με άλλες συμβάσεις που συνάπτονται στην αγορά ενέργειας και ρυθμίζονται βάσει συγκεκριμένων Ευρωπαϊκών Οδηγιών και Κανονισμών. Οι διμερείς συμβάσεις αυτού του είδους δεν υπάγονται στο καθεστώς της Οδηγίας MiFID II⁴⁶, καθώς δεν πραγματοποιούνται στο πλαίσιο ρυθμιζόμενης αγοράς όπως αυτή ορίζεται στη συγκεκριμένη Οδηγία⁴⁷, αλλά αντιθέτως, εμπίπτουν στο ρυθμιστικό καθεστώς των αγορών

---

⁴³ Λιάπη Δ., ό.π., σελ. 92

⁴⁴ Περισσότερα για το φαινόμενο καιροσκοπικής συμπεριφοράς στον τομέα των συμβάσεων βλ. *Muris Timothy, Opportunistic Behavior and the Law of Contract*, διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://www.researchgate.net/profile/Timothy_Muris/publication/240157227_Oppportunistic_Behavior_and_the_Law_of_Contract/links/554426110cf234bdb21bef93/Oppportunistic-Behavior-and-the-Law-of-Contract.pdf (τελευταία προσπέλαση: 27/10/2018)

⁴⁵ *Mäntysaari P.*, ό.π., σελ. 464 επ.

⁴⁶ Πρόκειται για την Οδηγία 2014/65/ΕΕ για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων και την τροποποίηση της οδηγίας 2002/92/ΕΚ και της οδηγίας 2011/61/ΕΕ

⁴⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 4§1 περ. 21 της Οδηγίας MiFID II (2014/65/ΕΕ) η ρυθμιζόμενη αγορά ορίζεται ως: «πολυμερές σύστημα το οποίο διευθύνει ή διαχειρίζεται διαχειριστής αγοράς και το οποίο επιτρέπει ή διευκολύνει την προσέγγιση πλειόνων συμφερόντων τρίτων για την αγορά και την πώληση χρηματοπιστωτικών μέσων – εντός του συστήματος και σύμφωνα με τους κανόνες του οι οποίοι δεν παρέχουν διακριτική ευχέρεια – κατά τρόπο καταλήγοντα στη σύναψη σύμβασης σχετικής με χρηματοπιστωτικά μέσα τα οποία είναι εισηγμένα προς διαπραγμάτευση βάσει των κανόνων και/ή των συστημάτων του, και το οποίο έχει λάβει άδεια λειτουργίας και λειτουργεί κανονικά σύμφωνα με τον τίτλο III της παρούσας οδηγίας». Επιπλέον, σύμφωνα με τη σκέψη 112 της ανωτέρω Οδηγίας «Οι συναλλαγές, που διενεργούνται μεταξύ μελών ή συμμετεχόντων σε διμερή βάση και οι οποίες δεν πληρούν όλες τις προϋποθέσεις

ενέργειας φυσικής παράδοσης. Αυτονόητα δηλαδή, τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να συμμορφώνονται με το κανονιστικό πλαίσιο που εφαρμόζεται από τον εκάστοτε Διαχειριστή Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (Transmission System Operator – TSO) προκειμένου να αποκτούν πρόσβαση στο δίκτυο μεταφοράς της ηλεκτρικής ενέργειας⁴⁸. Ακόμα, στις εν λόγω συμβάσεις μεταξύ παραγωγών και προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας έκαστος εκ των συμβαλλομένων φέρει τον κίνδυνο της αφερεγγυότητας του αντισυμβαλλομένου του⁴⁹, δεδομένου ότι οι συμβάσεις αυτές δε υπόκεινται σε μηχανισμούς όπως αυτός της υποχρεωτικής εκκαθάρισης (mandatory clearing)⁵⁰. Ωστόσο, δέον να λεχθεί ότι ορισμένες απλές διμερείς συμβάσεις είναι δυνατό να υπάγονται σε μηχανισμό υποχρεωτικής εκκαθάρισης εφόσον υπάρχει σχετική συμφωνία των μερών, ότι δηλαδή υπόκεινται στην εν λόγω υποχρέωση, ρυθμιζόμενες κατ' αυτόν τον τρόπο από τον Κανονισμό EMIR, ο οποίος ρυθμίζει τις συμβάσεις εξωχρηματιστηριακών παραγώγων⁵¹. Επιπλέον, δεν εφαρμόζεται η μεσολάβηση τρίτου προσώπου για την αντιστοίχιση των προσφορών όπως συμβαίνει με τον κεντρικό αντισυμβαλλόμενο στις χρηματιστηριακές αγορές. Ο τελευταίος, ο οποίος βάσει του Κανονισμού 2015/1222⁵² αποκαλείται NEMO (Nominated Electricity Market Operator), διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στα χρηματιστήρια ενέργειας αφού είναι επιφορτισμένος με τη

που έχουν θεσπιστεί για τις ρυθμιζόμενες αγορές, του ΠΜΔ ή του ΜΟΔ βάσει της παρούσας οδηγίας, θα πρέπει να θεωρούνται ως συναλλαγές διενεργούμενες εκτός ρυθμιζόμενης αγοράς (...)»

⁴⁸ Ο Διαχειριστής Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας είναι επιφορτισμένος να *προγραμματίζει μέσω ειδικών μηχανισμών παράδοσης του εθνικού δικτύου μεταφοράς, τη μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας*. Βλ. Βουλγαρίδου Ιωάννα, Χρηματιστήριο Ενέργειας: Προοπτική Σύστασης στην Ελλάδα, Ενέργεια & Δίκαιο, τεύχος 23/2015, σελ. 32-47. Στην Ελλάδα ως Διαχειριστής Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας λειτουργεί η ανώνυμη εταιρεία με την επωνυμία «Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΔΜΗΕ) Α.Ε.» η οποία συστάθηκε σύμφωνα με το Ν. 4001/2011 και σε συμμόρφωση με την Οδηγία 2009/72/ΕΚ. Βλ. περισσότερα για τον ΑΔΜΗΕ στον ιστότοπο: <http://www.admie.gr/nc/archiki/> (τελευταία προσπέλαση: 27/10/2018)

⁴⁹ Λιάπη Δ., Ηλεκτρική Ενέργεια και Δίκαιο των Συμβάσεων (2018), σελ. 92 επ.

⁵⁰ Πρβλ. Λιάπη Δ., ό.π., σελ. 213, κατά τον οποίο το clearing ορίζεται ως η *οικονομική διευθέτηση και η εξασφάλιση των συναλλαγών* σε χρηματιστηριακές αγορές, στις οποίες δε συνάπτονται διμερείς συμβάσεις μεταξύ των συναλλασσόμενων μερών. Μέσω του clearing επιδιώκεται ο *υπολογισμός των εκατέρωθεν χρεοπιστώσεων και η ανάληψη του κινδύνου της αφερεγγυότητας του αντισυμβαλλομένου και έτσι η εξασφάλιση της ρευστότητας της αγοράς*.

⁵¹ Πρόκειται για τον Κανονισμό 648/2012 ΕΕ για τα εξωχρηματιστηριακά παράγωγα, τους κεντρικούς αντισυμβαλλομένους και τα αρχεία καταγραφής συναλλαγών, ο οποίος έχει *σχεδιασθεί για να λειτουργήσει στις εξωχρηματιστηριακές συναλλαγές (OTC – Over The Counter) με αντικείμενο παράγωγα χρηματοπιστωτικά προϊόντα*. Πρβλ. Λιάπη Δ., ό.π., σελ. 205

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η σκέψη 4 του ως άνω Κανονισμού σύμφωνα με την οποία: *«Τα εξωχρηματιστηριακά παράγωγα «over-the-counter (OTC)» (συμβάσεις εξωχρηματιστηριακών παραγώγων) δεν χαρακτηρίζονται από διαφάνεια, εφόσον είναι συμβάσεις ιδιωτικής διαπραγματεύσεως και οιαδήποτε πληροφορία σχετικά με αυτά συνήθως είναι διαθέσιμη μόνον στα αντισυμβαλλόμενα μέρη. Τα παράγωγα αυτά σχηματίζουν ένα πολύπλοκο δίκτυο αλληλεξάρτησης, πράγμα το οποίο μπορεί να καταστήσει δυσχερή τον εντοπισμό της φύσης και του επιπέδου των συναφών κινδύνων. Η χρηματοπιστωτική κρίση έδειξε ότι τα χαρακτηριστικά αυτά αυξάνουν την αβεβαιότητα σε περιόδους άσκησης πιέσεων στις αγορές και, επομένως, εγκυμονούν κινδύνους για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Στον παρόντα κανονισμό προβλέπονται όροι για τη μείωση αυτών των κινδύνων και για τη βελτίωση της διαφάνειας των συμβάσεων παραγώγων.»*

⁵² EL L197

σύναψη και την ανανέωση συμβάσεων μεταξύ των συμμετεχόντων στην αγορά σχετικά με την αντιστοίχιση των προσφορών⁵³. Επομένως, παρατηρείται ότι οι συμβάσεις που διαμορφώνονται στο πλαίσιο διμερών συναλλαγών δε διέπονται από αυστηρό κανονιστικό πλαίσιο, δεσμευτικό για τα μέρη (εκτός από περιπτώσεις όπως αυτές που προαναφέρθηκαν). Απεναντίας, τα μέρη απολαμβάνουν της συμβατικής ελευθερίας να διαμορφώσουν τους μεταξύ τους ισχύοντες όρους, καθορίζοντας οι ίδιοι το εφαρμοστέο δίκαιο που θα διέπει την εκάστοτε σύμβαση.

Η δυνατότητα τυποποίησης αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη χρηματιστηριακή διαπραγμάτευση ενός αγαθού, αφού η τελευταία προϋποθέτει τυποποιημένα προϊόντα. Η εν λόγω τυποποίηση συνεπάγεται τον ορισμό πακέτων ή ενοτήτων ηλεκτρικής ενέργειας με κριτήρια αγοράς εκπλήρωσης, χρονικής περιόδου ή τρόπου παράδοσης⁵⁴. Ωστόσο, τα τυποποιημένα ενεργειακά πακέτα που αποτελούν αντικείμενο χρηματιστηριακής διαπραγμάτευσης δεν είναι σε θέση να καλύψουν πάντοτε το πλήρες φάσμα των συναλλακτικών αναγκών των παραγωγών και των προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίοι για το λόγο αυτό καταφεύγουν στη σύναψη διμερών συμβάσεων.

Αναφορικά με την τυποποίησή των διμερών συμβάσεων, όπως αναφέρθηκε και στην αρχή του παρόντος κεφαλαίου, είναι σύνηθες τα μέρη να ακολουθούν τα πρότυπα Κύριων Συμφωνιών (Master Agreements), οι οποίες διαμορφώνουν όρους για συμβάσεις προμήθειας σε πληθώρα αγορών, μεταξύ των οποίων και αυτή της ενέργειας. Στις εν λόγω συμφωνίες τα μέρη είναι κατ' αρχήν ελεύθερα να διαπραγματεύονται τους συμβατικούς όρους, αν και στην πράξη είναι σύνηθες να βασίζονται στους ήδη προδιατυπωμένους όρους που περιλαμβάνονται στα πρότυπα των συμβάσεων αυτών. Τα συγκεκριμένα πρότυπα συμβάσεων αποτελούν πλέον τη συνηθέστερη επιλογή της πλειοψηφίας των χονδρικών αγορών ενέργειας και φυσικού αερίου στην Ευρώπη⁵⁵.

Οι πλέον αντιπροσωπευτικές μακροπρόθεσμες διμερείς συμβάσεις παροχής ηλεκτρικής ενέργειας (long-term electricity supply contracts) που έχουν διαμορφωθεί στον ευρωπαϊκό χώρο και τυγχάνουν ευρείας εφαρμογής⁵⁶ είναι η Γενική Συμφωνία για την Παράδοση και Παραλαβή Ενέργειας της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Εμπόρων Ενέργειας (European Federation of Energy Traders, στο εξής Σύμβαση EFET), η οποία θα εξεταστεί ενδελεχώς κατωτέρω, καθώς και η Κύρια Συμφωνία Εμπορικού Δικτύου (Grid Trade Master Agreement – GTMA), η οποία

---

⁵³ Λιάπη Δ., ό.π., σελ. 203

⁵⁴ Λιάπη Δ., ό.π., σελ. 91

⁵⁵ Mäntysaari P., ό.π., σελ. 466 επ.

⁵⁶ Mäntysaari P., ό.π., σελ. 488 επ.

εφαρμόζεται στην αγορά του Ηνωμένου Βασιλείου⁵⁷. Επιπλέον, η Διεθνής Ένωση για την εμπορία δικαιωμάτων εκπομπών (International Emissions Trading Association – IETA) έχει δημιουργήσει την αντίστοιχη Συμφωνία (Emissions Trading Master Agreement)⁵⁸, ενώ στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, η βασικότερη συμφωνία για την πώληση και αγορά ενέργειας είναι η Κύρια Συμφωνία Αγοράς και Πώλησης Ενέργειας (Master Power Purchase and Sale Agreement)⁵⁹. Τέλος, στο πλαίσιο των διμερών συναλλαγών παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας, η σημαντικότερη συμφωνία που εφαρμόζεται είναι η Κύρια Συμφωνία της Διεθνούς Ένωσης Συμβάσεων Ανταλλαγής και Παραγώγων (International Swaps and Derivatives Association Master Agreement).

3. Διαφάνεια και ρευστότητα

Στις χρηματιστηριακά οργανωμένες αγορές, όπως και στις εν γένει ενεργειακές αγορές, ο κύριος «μοχλός» για τη λειτουργία τους αποτελεί η εξασφάλιση της ανόθευτης διαμόρφωσης των τιμών. Ο στόχος επιτυγχάνεται μέσω της υιοθέτησης ενός μοντέλου αγοράς ικανού να διαμορφώσει συνθήκες ρευστότητας (liquidity) καθώς και μέσω της εφαρμογής ενός μηχανισμού που θα προστατεύει τη διαφάνεια (transparency) της ως άνω συναλλακτικής ρευστότητας. Η διαμόρφωση συνθηκών ρευστότητας στην αγορά επιτεύχθηκε μέσω της καθιέρωσης συνθηκών ανοιχτής αγοράς ως απόρροια της χρηματιστηριακής μετεξέλιξης των χρηματιστηριακών αγορών⁶⁰. Η διαφάνεια δε των συναλλαγών στην ενεργειακή αγορά έχει απασχολήσει ιδιαίτερα την Ευρώπη, με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο να λαμβάνει μια σειρά μέτρων προκειμένου να εξασφαλίσει την προστασία των συναλλασσομένων και την προστασία των τελευταίων από πράξεις κατάχρησης αγοράς μέσω της θεσμοθέτησης Κανονισμών, όπως είναι ο MAD (Market Abuse Regulation)⁶¹ και ο REMIT (Regulation on wholesale energy market integrity and transparency)⁶². Ο πρώτος αποτέλεσε το πρώτο βήμα προστασίας,

---

⁵⁷ Πρότυπο της Grid Trade Master Agreement διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://fia.org/commodities-agreements> (τελευταία προσπέλαση: 27/10/2018)

⁵⁸ Πρότυπο της Emissions Trading Master Agreement διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.isda.org/book/2002-isda-master-agreement-english/> (τελευταία προσπέλαση: 27/10/2018)

⁵⁹ Πρότυπο της Master Power Purchase and Sale Agreement διαθέσιμο στον ιστότοπο: <http://www.eei.org/resourcesandmedia/mastercontract/Pages/default.aspx> (τελευταία προσπέλαση: 27/10/2018)

⁶⁰ *Ταρνανίδου Χρ., ό.π., σελ. 160*

⁶¹ Πρόκειται για τον Κανονισμό ΕΕ 596/2014 για την κατάχρηση της αγοράς (κανονισμός για την κατάχρηση της αγοράς) και την κατάργηση της οδηγίας 2003/6/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και των οδηγιών της Επιτροπής 2003/124/EK, 2003/125/EK και 2004/72/EK

⁶² Πρόκειται για τον Κανονισμό ΕΕ 1227/2011 για την ακεραιότητα και τη διαφάνεια στη χονδρική αγορά ενέργειας

εισάγοντας ένα ρυθμιστικό πλαίσιο για τα ενεργειακά προϊόντα της χρηματοπιστωτικής αγοράς, ενώ ο δεύτερος επιχειρεί την προστασία της διασυνοριακής χονδρικής αγοράς ενέργειας⁶³.

Από την άλλη, οι διμερείς και ατομικώς διαπραγματεύσιμες συμβάσεις δεν παρουσιάζουν τη διαφάνεια που διακρίνει τις συναλλαγές στις χρηματιστηριακά οργανωμένες αγορές, ενώ παράλληλα δε συνάπτονται με σκοπό να συμβάλλουν στην αύξηση της ρευστότητας στην αγορά, χωρίς ωστόσο να αποκλείεται το γεγονός να ενταχθούν εν τέλει σε κάποια οργανωμένη χονδρική αγορά⁶⁴.

4. Βασικοί Συμβατικοί Όροι

Οι διμερείς συμβάσεις για τα προϊόντα ενέργειας φυσικής παράδοσης θα πρέπει κατά ελάχιστο περιεχόμενο να περιέχουν συγκεκριμένους όρους με τους οποίους να ρυθμίζονται χαρακτηριστικά ζητήματα που ανακύπτουν κατά την εκτέλεσή τους⁶⁵. Τέτοια ζητήματα, η ρύθμιση των οποίων πρέπει να προβλέπεται βάσει αντίστοιχων συμβατικών όρων είναι: η πρόσβαση στο δίκτυο, το επίπεδο τάσης και ο όγκος της ενέργειας, το σημείο παράδοσης και παραλαβής των συμφωνηθεισών ποσοτήτων ενέργειας, η μεταβλητότητα των τιμών, καθώς η μέγιστη προβλεπόμενη ικανότητα μεταφοράς και διανομής ενέργειας από τα μέρη προκειμένου να αποφευχθούν φαινόμενα συμφόρησης. Επιπλέον, θα πρέπει να υπάρχει ειδική πρόβλεψη για μηχανισμό εξισορρόπησης για την περίπτωση όπου παρουσιαστεί φαινόμενο αναντιστοιχίας μεταξύ συμφωνηθείσας και πραγματικής παραγωγής και κατανάλωσης της ενέργειας⁶⁶ καθώς και για τον τρόπο μέτρησης των εγχόμενων ποσοτήτων ενέργειας. Επισημαίνεται ότι τα ανωτέρω ζητήματα θα εξετασθούν κατωτέρω υπό τη σκοπιά των αντίστοιχων όρων που προβλέπονται στο συμβατικό πρότυπο της EFET.

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

A. Η σύμβαση πρότυπο της EFET

I. Εισαγωγικά

---

⁶³ *Ταρνανίδου Χρ.*, ό.π., σελ. 161 επ.

⁶⁴ *Mäntysaari P.*, ό.π., σελ. 467 επ.

⁶⁵ *Mäntysaari P.*, ό.π., σελ. 467

⁶⁶ *Ταρνανίδου Χρ.*, ό.π., σελ. 57 επ.

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, σε ευρωπαϊκό επίπεδο το πρότυπο που έχει δημιουργηθεί από τη Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Εμπόρων Ηλεκτρικής Ενέργειας (European Federation of Energy Traders, στο εξής EFET) αποτελεί το πλέον αντιπροσωπευτικό και ευρέως εφαρμοζόμενο συμβατικό πρότυπο αναφορικά με την αγοραπωλησία ηλεκτρικής ενέργειας στο πλαίσιο της χονδρεμπορικής αγοράς.

Ειδικότερα, όπως ορίζεται στην επίσημη ιστοσελίδα της⁶⁷, η EFET αποτελείται από διάφορες υποομάδες και επιτροπές και έχει ως κύριο αντικείμενο την εργασία πάνω σε θέματα σχετικά με τις συναλλαγές σε διάφορους τομείς της αγοράς, μεταξύ των οποίων και της ενέργειας. Όσον αφορά συγκεκριμένα στην ηλεκτρική ενέργεια, η σχετική επιτροπή (Electricity Committee) –σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή– επιλαμβάνεται της επίλυσης προβλημάτων που ανακύπτουν στις αγορές ηλεκτρικής ενέργειας στην Ευρώπη, προτείνοντας παράλληλα μορφές ρύθμισης για την αποτελεσματική λειτουργία της⁶⁸. Στο πλαίσιο των ως άνω αρμοδιοτήτων της, η EFET έχει δημιουργήσει –μεταξύ άλλων– ένα πρότυπο διμερούς σύμβασης που αφορά στην πώληση και παράδοση ηλεκτρικής ενέργειας μεταξύ αφενός εταιρειών παραγωγής και αφετέρου εταιρειών διανομής ηλεκτρικής ενέργειας. Η εν λόγω σύμβαση - πλαίσιο, η οποία φέρει την ονομασία «Γενική Συμφωνία αφορούσα την παράδοση και την παραλαβή ηλεκτρικής ενέργειας» (General Agreement concerning the Delivery and Acceptance of Electricity, στο εξής Γενική Συμφωνία ή σύμβαση EFET)⁶⁹, αποτελείται από είκοσι τρία άρθρα και όπως ορίζεται στο πρώτο άρθρο της, ρυθμίζει όλες τις συναλλαγές που πραγματοποιούνται μεταξύ των μερών και αφορούν την αγορά, πώληση, παράδοση και αποδοχή της ηλεκτρικής ενέργειας. Δεδομένου δε ότι οι όροι της σύμβασης EFET είναι κατά βάση γενικοί, αυτοί θα πρέπει να προσαρμόζονται προκειμένου να λαμβάνουν υπ' όψιν τις νομικές απαιτήσεις της εκάστοτε χώρας στην οποία αυτοί εφαρμόζονται⁷⁰. Για το λόγο αυτό, η σύμβαση αποτελείται από επιμέρους «μεμονωμένες συμβάσεις» (Individual Contracts), οι οποίες περιέχουν τους οικονομικούς όρους για κάθε συναλλαγή (παραδείγματος χάριν: ημερομηνίες έναρξης και λήξης κάθε επιμέρους μεμονωμένης σύμβασης, χρονοδιαγράμματα παράδοσης, ποσότητα, τιμή και συνολικό κόστος). Εφόσον δηλαδή τα μέρη έχουν καταλήξει στους αμετάβλητους όρους της σύμβασης, στη συνέχεια επικεντρώνονται στη διαμόρφωση των κύριων εμπορικών όρων κάθε συναλλαγής τους, γεγονός που μειώνει το κόστος των συναλλαγών, εξοικονομώντας παράλληλα χρόνο⁷¹. Επιπλέον, η

⁶⁷ <https://www.efet.org/about-us/internal-structure/> (τελευταία προσπέλαση: 07/10/2018)

⁶⁸ <https://www.efet.org/about-us/internal-structure/electricity-committee/> (τελευταία προσπέλαση: 07/10/2018)

⁶⁹ Το πρότυπο της σύμβασης είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα (εκδοχή 2.1/21.09.2007):

[https://www.efet.org/Files/Documents/Downloads/EFET%20General%20Agreement%20Power%20-%20202.1\(a\)%20F%20September%202007%20\(Versio%203\).pdf](https://www.efet.org/Files/Documents/Downloads/EFET%20General%20Agreement%20Power%20-%20202.1(a)%20F%20September%202007%20(Versio%203).pdf) (τελευταία προσπέλαση: 07/10/2018)

⁷⁰ Mäntysaari P., ό.π., σελ. 492

⁷¹ Mäntysaari P., ό.π., σελ. 491

EFET παρέχει στα μέρη τη δυνατότητα να συμφωνήσουν και να καταλήξουν σε όρους κατ' απόκλιση των όσων προβλέπονται στο κυρίως συμβατικό κείμενο μέσω της κατάρτισης μιας «συμφωνίας προσαρμογής» (Election Sheet) η οποία περιλαμβάνεται στα παραρτήματα της σύμβασης και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος αυτής⁷². Η δυνατότητα αυτή που δίδεται στα μέρη κρίνεται ως ιδιαίτερος σημαντική, καθώς, εάν ακολουθούνταν πιστά το ίδιο πρότυπο για την κατάρτιση ομοειδών συμβάσεων, θα υπήρχε ο κίνδυνος να ρυθμιστεί η έννομη σχέση επιφανειακά και να διακυβευθεί η ποιότητα της σύμβασης⁷³.

Στο παρόν κεφάλαιο, θα αναλυθούν οι κυριότεροι όροι που προβλέπονται στο εν λόγω συμβατικό πρότυπο και συγκεκριμένα στην υπ' αρ. 2.1 έκδοσή του που αφορά στην ηλεκτρική ενέργεια και εφαρμόζεται μέχρι και σήμερα, εξεταζόμενοι παράλληλα υπό το πρίσμα του ελληνικού δικαίου των συμβάσεων⁷⁴.

II. Νομική φύση και πεδίο εφαρμογής της σύμβασης EFET

Η Γενική Συμφωνία της EFET αποτελεί μια σύμβαση με προδιατυπωμένους όρους τους οποίους τα μέρη μπορούν να προσαρμόσουν και να τροποποιήσουν με την κατάρτιση των συμφωνιών προσαρμογής. Εξάλλου, οι οποιοσδήποτε ενδεχόμενες μεταβολές στις οποίες επιθυμούν να προχωρήσουν τα μέρη δεν πραγματοποιούνται στο κυρίως συμβατικό κείμενο αλλά στη συμφωνία προσαρμογής. Όπως δε αναφέρθηκε και ανωτέρω, οι επιμέρους συναλλαγές πραγματοποιούνται σύμφωνα με τις μεμονωμένες συμβάσεις καθιστώντας κατ' αυτόν τον τρόπο τη σύμβαση EFET μια «συνολική συμφωνία» αποτελούμενη από επιμέρους συμβάσεις. Όπως δε ορίζεται στο πρώτο άρθρο της, η γενική Συμφωνία καθορίζει την ίδια και τις πολλαπλές συναλλαγές που καλύπτονται από αυτήν μέσω των μεμονωμένων συμβάσεων ως μια ενιαία συμφωνία⁷⁵. Σχηματίζεται, επομένως, κατ' αυτόν τον τρόπο μία ενιαία και νομικά αδιαχώριστη συμβατική σχέση⁷⁶.

Η νομική φύση της σύμβασης EFET εξεταζόμενη από τη σκοπιά του ελληνικού δικαίου, αποτελεί αμοτεροβαρή σύμβαση με το περιεχόμενό της να προσιδιάζει στη σύμβαση πώλησης πράγματος (άρθρ. 513 επ. ΑΚ). Επιπλέον, πρόκειται για σύμβαση που είναι εκτελεστέα σε

⁷² Η δυνατότητα αυτή παρέχεται στα μέρη μέσω της αναγραφής στον εκάστοτε όρο της φράσης «εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στη συμφωνία προσαρμογής», όπως θα αναλυθεί και στη συνέχεια.

⁷³ Λιάπη Δ., Η διαμόρφωση των συμβάσεων (2003), σελ. 53

⁷⁴ Σημειώνεται, προς διευκόλυνση της μελέτης της παρούσας, ότι οι όροι στο πρότυπο της σύμβασης EFET παρατίθενται υπό το σύμβολο §, μέθοδος που ακολουθείται και στην παρούσα.

⁷⁵ Βλ. §1.1 της σύμβασης EFET

⁷⁶ Mäntysaari P., ό.π., σελ. 493

διαδοχικές τμηματικές παροχές, δηλαδή η σύμβαση είναι ενιαία αλλά η παροχή της χωρίζεται σε περισσότερα τμήματα, τα οποία εκπληρώνονται κατά διαδοχικά χρονικά διαστήματα και συνήθως η αντιπαροχή καταβάλλεται επίσης σε διαδοχικά τμήματα αντίστοιχα προς εκείνα της παροχής⁷⁷. Η Γενική Συμφωνία της EFET εντάσσεται στη συγκεκριμένη κατηγορία σύμβασης, αφού, με την κατάρτιση των μεμονωμένων συμβάσεων, προγραμματίζονται οι τμηματικές διανομές συγκεκριμένων ποσοτήτων ενέργειας σε προκαθοριζόμενα χρονικά διαστήματα με την καταβολή του αντίστοιχου τιμήματος κάθε φορά. Επιπλέον στη σύμβαση ορίζεται ότι τα μέρη μπορούν να συμπεριλάβουν, μέσω της συμφωνίας προσαρμογής, όρο σύμφωνα με τον οποίο οι συναλλαγές που έχουν συμφωνηθεί πριν από την έναρξη ισχύος της Γενικής Συμφωνίας και δεν έχουν ολοκληρωθεί μέχρι εκείνο το χρονικό σημείο, μπορούν να αποτελέσουν «μεμονωμένη σύμβαση» που ρυθμίζεται από τη σύμβαση EFET⁷⁸. Κατά αντίστοιχο τρόπο, στις συμβάσεις που διαμορφώνονται σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο, αποτελεί σύνηθες φαινόμενο να περιλαμβάνεται στη σύμβαση ρήτρα δυνάμει της οποίας παύουν να υφίστανται παρεπόμενες ή παράπλευρες συμφωνίες μεταξύ των συμβαλλομένων, ενσωματώνοντας παράλληλα τις προσυμβατικές και εξωσυμβατικές συμφωνίες στη νέα σύμβαση⁷⁹.

III. Εφαρμοστέο Δίκαιο και Διαιτησία

Οι όροι της συμβατικής σχέσης περιλαμβάνουν πέραν από τους συμφωνηθέντες όρους και τις υποχρεωτικές διατάξεις του εφαρμοστέου δικαίου. Ο σχετικός όρος που περιέχεται στη σύμβαση καθορίζει ως εφαρμοστέο δίκαιο το γερμανικό, προβλέποντας παράλληλα ότι δεν εφαρμόζεται η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τη Διεθνή Πώληση Κινητών Πραγμάτων (Σύμβαση της Βιέννης ή Σύμβαση CISG του 1980)⁸⁰. Εντούτοις, στο συγκεκριμένο άρθρο περιλαμβάνεται η ρήτρα δυνατότητας διαφορετικής επιλογής των μερών αναφορικά με το εφαρμοστέο δίκαιο μέσω της συμφωνίας προσαρμογής (election sheet). Πράγματι, σε συμφωνία προσαρμογής ήδη κατηρτισμένης σύμβασης⁸¹, τα μέρη της οποίας (αφ' ενός εταιρεία παραγωγής και διανομής και αφ' ετέρου εταιρεία προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας) εδρεύουν στη Σλοβακία, επιλέγεται ως εφαρμοστέο το σλοβακικό δίκαιο⁸². Σημειώνεται δε ότι η ρήτρα επιλογής του εφαρμοστέου

⁷⁷ Σταθόπουλο Μιχ., *Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου* (2004), σελ. 474

⁷⁸ Βλ. §1.2 της σύμβασης EFET

⁷⁹ Λιάπη Δ., *Η διαμόρφωση των συμβάσεων* (2003), σελ. 107

⁸⁰ Βλ. άρθρο 22§1 του προτύπου της σύμβασης

⁸¹ Η συγκεκριμένη σύμβαση θα χρησιμοποιηθεί στην παρούσα ως παράδειγμα εφαρμογής των όρων του συμβατικού προτύπου της EFET

⁸² Η εν λόγω σύμβαση έχει καταρτισθεί μεταξύ της «VODOHOSPODÁRSKA VÝSTAVBA» και της «RIGHT POWER S.A.» και είναι διαθέσιμη στον ιστότοπο:

δικαίου βρίσκει αντίκρισμα αποκλειστικά στα αμιγώς συμβατικά θέματα, ενώ δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε ζητήματα αφερεγγυότητας⁸³. Αναφορικά με το αν οι μεμονωμένες συμβάσεις διέπονται επίσης από το εφαρμοστέο στην κύρια σύμβαση δίκαιο είναι ζήτημα ερμηνείας της σύμβασης, εφόσον δεν υπάρχει ρητή πρόβλεψη στον σχετικό όρο. Ωστόσο, δεδομένου ότι σύμφωνα με την §1.1 της σύμβασης οι όροι που ρυθμίζουν το σύνολο της Γενικής Συμφωνίας αποτελούν αναπόσπαστο μέρος κάθε μεμονωμένης σύμβασης, μπορεί να θεωρηθεί δεν υπάρχει διάκριση μεταξύ του δικαίου που διέπει τη σύμβαση και σ' αυτό που διέπει τις μεμονωμένες συμβάσεις.

Τέλος, στη σύμβαση περιέχεται ειδική πρόβλεψη προκειμένου τα συμβαλλόμενα μέρη να έχουν τη δυνατότητα να καταφύγουν στη διαιτησία προκειμένου να επιλύσουν τις διαφορές που τυχόν ανακύψουν κατά την εκτέλεση των συμβατικών τους υποχρεώσεων. Συγκεκριμένα, προβλέπεται ότι, εφόσον δε συμφωνηθεί διαφορετικά στη συμφωνία προσαρμογής, τα μέρη θα καταφεύγουν στο Γερμανικό Ινστιτούτο Διαιτησίας (German Institution of Arbitration), αποκλείοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τη δικαιοδοσία των τακτικών δικαστηρίων, ενώ η διαιτητική απόφαση θα πρέπει να συνταχθεί στη γλώσσα που θα συμφωνηθεί από τα μέρη⁸⁴. Ωστόσο, στο προαναφερόμενο παράδειγμα της ήδη κατηρητισμένης μεταξύ των δύο σλοβακικών εταιρειών σύμβασης, τα μέρη έχουν επιλέξει, κατ' απόκλιση της γενικής ρύθμισης, ότι για την επίλυση των διαφορών που ανακύπτουν κατά την εκτέλεση των μεταξύ τους υποχρεώσεων, αρμόδια είναι τα δικαστήρια της Σλοβακίας, αποκλεισμένης τοιουτοτρόπως της δυνατότητας καταφυγής σε διαιτησία⁸⁵.

IV. Κατάρτιση και περιεχόμενο των μεμονωμένων συμβάσεων

Οι μεμονωμένες συμβάσεις (Individual Contracts) είναι δυνατό να καταρτισθούν με οποιονδήποτε τρόπο, ακόμα και προφορικά⁸⁶. Δεδομένου ότι παρέχεται η δυνατότητα προφορικής κατάρτισης των ως άνω συμβάσεων, είναι σημαντικό για τα μέρη να περιορίσουν

[https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&ved=2ahUKEwjG4uDwK7veAhXo-
ioKHc48CtUQFjAFegQICBAC&url=https%3A%2F%2Fwww.crz.gov.sk%2Findex.php%3FID%3D603%26doc%3
D2947584%26text%3D1&usg=AOvVaw3Xf--uofbKSX117X6T-3I5](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&ved=2ahUKEwjG4uDwK7veAhXo-
ioKHc48CtUQFjAFegQICBAC&url=https%3A%2F%2Fwww.crz.gov.sk%2Findex.php%3FID%3D603%26doc%3
D2947584%26text%3D1&usg=AOvVaw3Xf--uofbKSX117X6T-3I5), βλ. συγκεκριμένα την §22.1 της συμφωνίας προσαρμογής (σελ. F), με την οποία αντικαθίσταται ο αρχικός όρος για το εφαρμοστέο δίκαιο.

⁸³ Για το εφαρμοστέο δίκαιο σε ζητήματα αφερεγγυότητας βλ. άρθρο 4 του Κανονισμού ΕΚ 1346/2000 περί των διαδικασιών αφερεγγυότητας

⁸⁴ Βλ. §22.2 της σύμβασης EFET

⁸⁵ Βλ. §22.2 της σύμβασης EFET μεταξύ της «VODOHOSPODÁRSKA VÝSTAVBA» και της «RIGHT POWER S.A.»

⁸⁶ Βλ. §3.1 της σύμβασης EFET

τον αριθμό των ατόμων που μπορούν να τα εκπροσωπούν ως αναγνωρισμένοι αντιπρόσωποί τους. Για το λόγο αυτό, επιτρέπεται στα μέρη –εφόσον δεν υπάρξει διαφορετική πρόβλεψη στη συμφωνία προσαρμογής- να καταγράψουν σε λίστα τα άτομα που εξουσιοδοτούνται ως αντιπρόσωποί τους⁸⁷. Επιπλέον, τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν τη δυνατότητα, σε περίπτωση που η σύμβαση δεν έχει συναφθεί σε έγγραφο τύπο, να επιβεβαιώσουν εγγράφως το περιεχόμενο τους με την κατάρτιση των λεγόμενων «επικυρώσεών» τους (Confirmations). Οι ανωτέρω συμφωνίες, που περιλαμβάνονται στα παραρτήματα της κύριας σύμβασης, ρυθμίζουν τις επιμέρους μεμονωμένες συναλλαγές των μερών αναφορικά με την προκαθορισμένη τιμή πώλησης (Fixed Price)⁸⁸, την κυμαινόμενη τιμή (Floating Price)⁸⁹, το δικαίωμα αγοράς (Call Option)⁹⁰ και πώλησης (Put Option)⁹¹ της ηλεκτρικής ενέργειας σε καθορισμένη τιμή έστω και αν η τιμή αυτή αυξηθεί ή μειωθεί αντίστοιχα, καθώς και τα προγράμματα εφοδιασμού που ισχύουν στην εκάστοτε περίπτωση.

Ένα ζήτημα που ανακύπτει από τη σύναψη περισσότερων μεμονωμένων συμβάσεων εντοπίζεται στο πώς θα ερμηνευθεί η συμφωνία περίπτωση που παρουσιαστούν ανακολουθίες ανάμεσα στο περιεχόμενο των μεμονωμένων συμβάσεων και σ' αυτό της κύριας σύμβασης. Ορθότερη κρίνεται η άποψη, όπως έχει εκφραστεί και στη θεωρία⁹², ότι ισχύει η αρχή «*generalia specialibus non derogant*», ήτοι το γενικό δεν υπερισχύει έναντι του ειδικού. Αυτό αντικατοπτρίζεται στον όρο που ρυθμίζει τη σύναψη των μεμονωμένων συμβάσεων με αποτέλεσμα οι όροι αυτών να υπερισχύουν για τους σκοπούς των μεμονωμένων συμβάσεων, ενώ οι όροι της συμφωνίας προσαρμογής υπερισχύουν έναντι των υπόλοιπων όρων της Γενικής Συμφωνίας EFET⁹³.

V. Βασικές συμβατικές υποχρεώσεις

Όπως συμβαίνει σε όλες τις συμβάσεις για τη φυσική παράδοση ηλεκτρικής ενέργειας, στη Γενική Συμφωνία της EFET περιλαμβάνονται αναλυτικές ρυθμίσεις σχετικά με τη συμβατική ποσότητα ενέργειας την οποία αφορά η συναπτόμενη σύμβαση, τον προγραμματισμό της ροής της συμφωνηθείσας ποσότητας ηλεκτρικής ενέργειας και το σημείο παράδοσής της, καθώς και

⁸⁷ Βλ. §3.4 της σύμβασης EFET

⁸⁸ Βλ. το παράρτημα 2a (“Annex 2a”) της σύμβασης EFET

⁸⁹ Βλ. το παράρτημα 2b (“Annex 2b”) της σύμβασης EFET

⁹⁰ Βλ. το παράρτημα 2c (“Annex 2c”) της σύμβασης EFET

⁹¹ Βλ. το παράρτημα 2d (“Annex 2d”) της σύμβασης EFET

⁹² *Mäntysaari P.*, ό.π., σελ. 493

⁹³ *Mäntysaari P.*, ό.π., σελ. 493

την πληρωμή του συμφωνηθέντος τιμήματος. Συγκεκριμένα, στη σύμβαση ορίζονται ως κύριες υποχρεώσεις του «Πωλητή», ο προγραμματισμός, η πώληση και η παράδοση της συμφωνηθείσας ποσότητας ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ παράλληλα ο «Αγοραστής» είναι επιφορτισμένος με τον αντίστοιχο προγραμματισμό, αγορά και καταβολή της συμβατικής τιμής για τη συμφωνηθείσα ποσότητα ηλεκτρικής ενέργειας⁹⁴. Μάλιστα, προβλέπεται ρητά ότι ο πωλητής είναι υπεύθυνος για όλα τα έξοδα και φέρει όλους τους κινδύνους που σχετίζονται με τον προγραμματισμό, τη μετάδοση και τον προγραμματισμό μέχρι το σημείο παράδοσης και αντίστοιχα ο «Αγοραστής» είναι υπεύθυνος και φέρει όλους τους κινδύνους από και από το σημείο παράδοσης⁹⁵. Ως «προγραμματισμός» δε νοούνται όλες οι απαραίτητες ενέργειες στις οποίες πρέπει να προβεί ο κάθε συμβαλλόμενος προκειμένου να εκπληρώσει τις συμβατικές του υποχρεώσεις⁹⁶. Οι λεπτομέρειες για όλες τις ανωτέρω ενέργειες εξειδικεύονται στην αντίστοιχη μεμονωμένη σύμβαση. Επιπλέον, προβλέπεται ότι συμβατική ποσότητα ηλεκτρικής ενέργειας θα παράγεται σύμφωνα με την τρέχουσα συχνότητα και την τάση που ισχύει στο σχετικό σημείο παράδοσης που έχει καθοριστεί στη μεμονωμένη σύμβαση και σύμφωνα με τα πρότυπα του διαχειριστή δικτύου που είναι υπεύθυνος για το σημείο παράδοσης⁹⁷.

VI. Διάρκεια και λύση της σύμβασης

Η σύμβαση EFET προβλέπεται ότι τίθεται σε ισχύ από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της (Effective Day)⁹⁸, είναι δηλαδή κατ' αρχήν αορίστου χρόνου εφόσον δεν προβλέπεται ρητή ημερομηνία για τη λύση της. Βάσει των προβλεπόμενων όρων, η λύση της είναι δυνατό να επέλθει με δύο τρόπους: στην περίπτωση που καθορίζεται στη συμφωνία προσαρμογής συγκεκριμένη ημερομηνία λήξης, η σύμβαση λύεται με την παρέλευσή της. Αντιθέτως, εφόσον δεν έχει προβλεφθεί από τα μέρη συγκεκριμένη ημερομηνία λύσης της σύμβασης, τότε αυτή θα επέλθει τριάντα ημέρες μετά από την επίδοση σχετικής έγγραφης καταγγελίας της σύμβασης από το ένα συμβαλλόμενο μέρος στο άλλο (Τακτική Καταγγελία – Ordinary Termination)⁹⁹. Η δυνατότητα καταγγελίας λόγω συνδρομής σπουδαίου λόγου, μπορεί να εξηγηθεί εν μέρει από το δίκαιο που εφαρμόζεται κατ' αρχήν στη σύμβαση EFET, ήτοι το γερμανικό, το οποίο περιέχει

---

⁹⁴ Βλ. §4.1 της σύμβασης EFET

⁹⁵ Βλ. §6.7 της σύμβασης EFET

⁹⁶ Βλ. §4.2 της σύμβασης EFET

⁹⁷ Βλ. §6.1 της σύμβασης EFET

⁹⁸ Βλ. §10.1 της σύμβασης EFET

⁹⁹ Βλ. §10.2 της σύμβασης EFET

αντίστοιχη πρόβλεψη¹⁰⁰. Στις ανωτέρω περιπτώσεις, τα μέρη εξακολουθούν να δεσμεύονται μόνο όσον αφορά στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που έχουν ήδη δημιουργηθεί ή υφίστανται μέχρι και το χρόνο καταγγελίας αυτής και θα πρέπει να εκπληρωθούν κανονικά¹⁰¹. Στη συμφωνία προσαρμογής τα μέρη έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν εάν θα καθοριστεί ή όχι συγκεκριμένη ημερομηνία λύσης της σύμβασης. Στο παράδειγμα ήδη κατηρτισμένης σύμβασης της EFET μεταξύ δύο σλοβακικών εταιρειών, αφενός παραγωγής και διανομής και αφετέρου προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας, τα μέρη έχουν επιλέξει στην αντίστοιχη συμφωνία προσαρμογής ότι δεν καθορίζεται συγκεκριμένη ημερομηνία λύσης της σύμβασης¹⁰².

Επιπλέον, προβλέπεται η δυνατότητα καταγγελίας της σύμβασης για σπουδαίο λόγο σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο. Στην περίπτωση παρούσας και συνεχιζόμενης συνδρομής σπουδαίου λόγου –όπως αυτοί αναλύονται κατωτέρω- το καταγγέλλον μέρος μπορεί να προβεί σε πρόωρη καταγγελία της σύμβασης ενημερώνοντας ακόμη και τηλεφωνικώς τον αντισυμβαλλόμενο του, με την προϋπόθεση όμως να του επιδοθεί και έγγραφη καταγγελία εντός δύο εργάσιμων ημερών¹⁰³. Η καταγγελία δε της σύμβασης λόγω συνδρομής σπουδαίου λόγου πρέπει να προσδιορίζει με ακρίβεια το σχετικό λόγο και να ορίζει συγκεκριμένη ημέρα ως την ημέρα πρόωρης καταγγελίας αυτής, η οποία δεν μπορεί να είναι νωρίτερα από την τεκμαιρόμενη ημέρα κοινοποίησης της έγγραφης καταγγελίας και σε κάθε περίπτωση όχι αργότερα από είκοσι ημέρες μετά την ως άνω κοινοποίηση. Από την ημέρα καταγγελίας της σύμβασης, τα μέρη αποδεσμεύονται από όλες τις περαιτέρω υποχρεώσεις τους για πληρωμές καθώς και την εκτέλεση όλων των μεμονωμένων συμβάσεων, οι οποίες δεν αναστέλλονται απλώς, δηλαδή τα υφιστάμενα καθήκοντα και οι υποχρεώσεις των συμβαλλομένων μερών αντικαθίστανται από την υποχρέωση ενός μέρους να καταβάλει αποζημίωση για μη εκπλήρωση έναντι του άλλου μέρους¹⁰⁴. Το ποσό της αποζημίωσης υπολογίζεται βάσει συγκεκριμένου τύπου που προβλέπεται στη σύμβαση και πρέπει να καταβληθεί εντός τριών εργάσιμων ημερών από την ημέρα καταγγελίας της σύμβασης¹⁰⁵.

---

¹⁰⁰ *Mäntysaari P.*, ό.π., σελ. 499

¹⁰¹ Βλ. §10.2 της σύμβασης EFET

¹⁰² Η εν λόγω σύμβαση μεταξύ της «VODOHOSPODÁRSKA VÝSTAVBA» και της «RIGHT POWER S.A.» είναι διαθέσιμη στον ιστότοπο:

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&ved=2ahUKEwjG4uDWk7veAhXo-joKHc48CtUQFjAFegQICBAC&url=https%3A%2F%2Fwww.crz.gov.sk%2Findex.php%3FID%3D603%26doc%3D2947584%26text%3D1&usg=AOvVaw3Xf--uofbKSX117X6T-3I5>, βλ. συγκεκριμένα την §10.2 της συμφωνίας προσαρμογής όπου δηλώνεται ότι δεν καθορίζεται συγκεκριμένη ημερομηνία λύσης της σύμβασης

¹⁰³ Βλ. §10.3 περ. (α) της σύμβασης EFET

¹⁰⁴ Βλ. §10.3 περ. (β) της σύμβασης EFET

¹⁰⁵ Βλ. §11.1 της σύμβασης EFET

Στο συμβατικό πρότυπο της EFET προβλέπονται έξι περιπτώσεις που συνιστούν σπουδαίο λόγο καταγγελίας της σύμβασης¹⁰⁶. Η πρώτη αναφέρεται στην περίπτωση αδυναμίας εκπλήρωσης της συμφωνηθείσας παροχής ή άλλης ουσιώδους υποχρέωσης από το ένα μέρος, η οποία όμως δεν οφείλεται σε ανωτέρα βία¹⁰⁷. Η ανωτέρω αδυναμία εκπλήρωσης μπορεί να αφορά στην αδυναμία ενός μέρους να προβεί σε καταβολή, εφόσον η αδυναμία του αυτή δε θεραπευτεί εντός δύο εργάσιμων ημερών από την κοινοποίηση σε αυτό έγγραφης όχλησης από το έτερο μέρος¹⁰⁸, να εξασφαλίσει βεβαίωση απόδοσης¹⁰⁹ ή τέλος στην αδυναμία να εκπληρώσει άλλη σημαντική υποχρέωσή του, η οποία δε θεραπεύτηκε εντός δέκα εργάσιμων ημερών από την αντίστοιχη κοινοποίηση έγγραφης όχλησης¹¹⁰. Έτερη περίπτωση που συνιστά σπουδαίο λόγο και προβλέπεται διεξοδικά στο συμβατικό πρότυπο της EFET, εντοπίζεται στην ενδεχόμενη πτώχευση ή/και διάλυση ενός εκ των συμβαλλόμενων μερών¹¹¹. Επιπλέον, η μη συμμόρφωση ενός συμβαλλόμενου με την υποχρέωσή του είτε να παραδώσει είτε να παραλάβει τη συμφωνηθείσα ποσότητα ηλεκτρικής ενέργειας όπως έχει καθοριστεί σε μεμονωμένη σύμβαση, συνιστά επίσης σπουδαίο λόγο καταγγελίας αυτής, με την προϋπόθεση όμως να υπάρχει η σχετική πρόβλεψη στη συμφωνία προσαρμογής¹¹². Τέλος, προβλέπεται ότι στην περίπτωση όπου το ένα μέρος αδυνατεί λόγω ανωτέρας βίας να εκπληρώσει τις συμβατικές του υποχρεώσεις για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τριάντα συνεχόμενων ημερών ή εξήντα ημερών μέσα σε ένα έτος, το άλλο μέρος έχει το δικαίωμα να προβεί σε καταγγελία σύμβασης¹¹³.

Οι ανωτέρω προβλεπόμενοι λόγοι συνιστούν τις μοναδικές περιπτώσεις όπου δύναται να καταγγελθεί πρόωρα η σύμβαση, εφόσον τα μέρη δεν έχουν καταλήξει σε διαφορετική ρύθμιση στη συμφωνία προσαρμογής¹¹⁴. Συγκεκριμένα, στη συμφωνία προσαρμογής, οι συμβαλλόμενοι έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν είτε ότι σπουδαιότερους λόγους καταγγελίας της σύμβασης συνιστούν αποκλειστικά μόνον αυτοί που προβλέπονται στο κύριο μέρος αυτής, είτε να καθορίσουν συγκεκριμένο λόγο καταγγελίας για κάθε ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη¹¹⁵. Στο παράδειγμα της ήδη κατηρητισμένης σύμβασης η οποία διέπεται από το σλοβακικό δίκαιο, τα συμβαλλόμενα μέρη, βάσει της δυνατότητας που τους προσφέρει η συμφωνία προσαρμογής,

¹⁰⁶ Βλ. §22.5, περιπτώσεις (a) έως (f) της σύμβασης EFET

¹⁰⁷ Για την περίπτωση λύσης της σύμβασης λόγω αδυναμίας εκπλήρωσης που οφείλεται σε ανωτέρα βία, βλ. κατωτέρω υπό IX

¹⁰⁸ Βλ. §10.5 περ. (a.i) της σύμβασης EFET

¹⁰⁹ Για τη βεβαίωση απόδοσης, βλ. κατωτέρω υπό X

¹¹⁰ Βλ. §10.5 περ. (a) καθώς και §10.5 περ. (a.i) της σύμβασης EFET

¹¹¹ Βλ. §10.5 περ. (c) της σύμβασης EFET

¹¹² Βλ. §10.5 περ. (d) της σύμβασης EFET

¹¹³ Βλ. §10.5 περ. (e) της σύμβασης EFET

¹¹⁴ Βλ. §10.5 της σύμβασης EFET

¹¹⁵ Βλ. §10.5 της συμφωνίας προσαρμογής της σύμβασης EFET (σελ. Β)

έχουν προσθέσει μια επιπλέον περίπτωση που συνιστά σπουδαίο λόγο καταγγελίας της σύμβασης προερχόμενη από το σλοβάκικο νόμο σχετικά με το μητρώο εταίρων του δημοσίου τομέα (Act No. 315/2016 Coll. on the register of public sector partners) και αφορά στη μη συμμόρφωση ενός μέρους με τις διαδικασίες εγγραφής στο εν λόγω μητρώο¹¹⁶.

Στο ελληνικό συμβατικό δίκαιο, προβλέπονται διαπλαστικά δικαιώματα ανατροπής της σύμβασης ως προστατευτικά μέσα έναντι του κινδύνου συμβατικών παραβάσεων. Τέτοια δικαιώματα είναι κυρίως αυτό της καταγγελίας της σύμβασης και της υπαναχώρησης από αυτήν. Κοινό χαρακτηριστικό της καταγγελίας και της υπαναχώρησης συνιστά το γεγονός ότι οδηγούν σε ανατροπή του συμβατικού δεσμού. Η απειλή άσκησης των εν λόγω δικαιωμάτων μέσω της πρόβλεψής τους στους αντίστοιχους συμβατικούς όρους, μπορεί να συμβάλλει στην ομαλή λειτουργία της σύμβασης, αφού δημιουργούν επιπλέον λόγους για τα συμβαλλόμενα μέρη προκειμένου να μην καταλήγουν σε αντισυμβατική συμπεριφορά η οποία μπορεί να οδηγήσει σε ανατροπή της σύμβασης¹¹⁷. Στο συμβατικό πρότυπο της EFET, όπως αναλύθηκε, προβλέπεται η δυνατότητα καταγγελίας της σύμβασης για σπουδαίο λόγο. Σύμφωνα με το ελληνικό αστικό δίκαιο, ως καταγγελία ορίζεται *το δικαίωμα του συμβαλλομένου να διαλύσει μονομερώς και για το μέλλον υφιστάμενη διαρκή σύμβαση*.¹¹⁸ Στον Αστικό Κώδικα δεν υπάρχει ενιαία ρύθμιση αναφορικά με το δικαίωμα καταγγελίας αλλά ρυθμίζεται ειδικά στις περιπτώσεις που αναγνωρίζεται από το νόμο (όπως για παράδειγμα στα άρθρα 608 επ. ΑΚ). Όταν το δικαίωμα καταγγελίας στηρίζεται σε σύμβαση, τότε οι όροι της καθορίζονται ελεύθερα από τα μέρη σύμφωνα με την ΑΚ 361, εφόσον βέβαια δεν αντίκεινται στο νόμο. Η καταγγελία είναι άτυπη δικαιοπραξία, εκτός αν απαιτείται εκ του νόμου η τήρηση τύπου ή ο τύπος έχει ορισθεί από τα μέρη. Θα πρέπει ακόμα να είναι αληθής και σαφής δημιουργώντας τη βεβαιότητα ότι αυτός που την ασκεί επιθυμεί τη διάλυση της σύμβασης για το μέλλον. Επομένως για το χρονικό διάστημα μέχρι το χρόνο καταγγελίας, η σύμβαση διατηρεί τη μέχρι τότε ισχύ της και οι συμβαλλόμενοι εξακολουθούν να είναι οι με νόμιμη αιτία λήπτες των παροχών που αφορούν το διάστημα μέχρι την καταγγελία¹¹⁹. Ακόμα, η καταγγελία απαιτείται να μην αντίκειται στα χρηστά ήθη (ΑΚ178), σε απαγορευτική διάταξη νόμου (ΑΚ 174) και να μην ασκείται κατά κατάχρηση δικαιώματος (ΑΚ 281). Διακρίνεται δε σε τακτική, άτακτη και έκτακτη. Τακτική είναι η καταγγελία όταν πρόκειται για φυσιολογική μονομερή λύση της σύμβασης αορίστου χρόνου, η διάρκεια δηλαδή της σύμβασης προσδιορίζεται εκ των υστέρων, η δε λύση αυτής επέρχεται με την πάροδο της

---

¹¹⁶Βλ. §10.5 περ. (g) της συμφωνίας προσαρμογής (σελ. C) της σύμβασης EFET μεταξύ της «VODOHOSPODÁRSKA VÝSTAVBA» και της «RIGHT POWER S.A.»

¹¹⁷ Λιάπη Δ., Η διαμόρφωση των συμβάσεων (2003), σελ. 232

¹¹⁸ Γεωργιάδη Αστ., Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, τόμος II (2003), σελ. 121 επ.

¹¹⁹ Σταθόπουλο Μιχ., Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου (2004), σελ. 486

προθεσμίας όταν η καταγγελία γίνεται υπό προθεσμία ή από την περιέλευση της σχετικής δήλωσης στον αποδέκτη όταν η καταγγελία είναι απρόθεσμη. Η άτακτη καταγγελία δεν επιφέρει τη λύση της σύμβασης και συντελείται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η τακτική καταγγελία είναι υπό προθεσμία και η σύμβαση καταγγέλλεται δίχως την τήρησή της ή όταν δε συντρέχει σπουδαίος ή αληθής λόγος. Τέλος, έκτακτη καταγγελία είναι η πρόωρη λύση της σύμβασης ορισμένου ή αορίστου χρόνου με μονομερή δήλωση ενός εκ των συμβαλλομένων για σπουδαίο λόγο¹²⁰. Τα γεγονότα που δύνανται να στοιχειοθετήσουν σπουδαίο λόγο (παραδείγματος χάριν συμπεριφορά αντίθετη στην καλή πίστη, κ.λπ.) εξαρτώνται από το είδος της σύμβασης που πρόκειται να καταγγελθεί. Ο σπουδαίος λόγος καταγγελίας της σύμβασης συνιστά *αόριστη νομική έννοια*¹²¹ και όπως γίνεται δεκτό από τη θεωρία¹²² και τη νομολογία *όταν κατά την καλή πίστη και αφού ληφθούν υπόψη και τα συναλλακτικά ήθη καθίσταται υπέρμετρα δυσβάστακτη η συνέχιση της σύμβασης μέχρι τη λήξη της για οποιοδήποτε από τα συμβαλλόμενα μέρη, όπως ιδίως συμβαίνει εξ αιτίας μεταβολής των περιουσιακών ή προσωπικών σχέσεών τους*¹²³. Έχει επίσης κριθεί ότι συντρέχει σπουδαίος λόγος και στην περίπτωση που η εκ μέρους του ενός εκ των συμβαλλομένων πλημμελής εκπλήρωση μέρους της παροχής που τον βαρύνει δημιουργεί στον άλλο εύλογο φόβο ότι τούτο θα συνεχιστεί και για το υπόλοιπο μέρος της παροχής και θα προκληθεί έτσι σημαντική ζημία στα συμφέροντά του¹²⁴. Εξάλλου, η αρχή της καλής πίστης (ΑΚ 288) προϋποθέτει ότι, προκειμένου να υπάρχει έγκυρη καταγγελία της σύμβασης, πρέπει να γίνει ρητή επίκληση του εκάστοτε σπουδαίου λόγου¹²⁵. Με την καταγγελία επέρχεται η λύση της

---

¹²⁰ Γεωργιάδη Αστ., ό.π., σελ. 309 επ.

¹²¹ Γεωργιάδη Αστ., Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος (1999), σελ. 527

¹²² Φίλιο Π., Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος (2011), σελ. 524 και συγκεκριμένα η υπ' αρ. 3 υποσημείωση

¹²³ Βλ. την υπ' αρ. 1665/2014 απόφαση ΑΠ (Α1 Πολιτικό Τμήμα) – ΤΝΠ «ΝΟΜΟΣ». Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το υπόλοιπο σκεπτικό της ως άνω απόφασης, σύμφωνα με το οποίο: «(...) η συνδρομή ή μη σπουδαίου λόγου αξιολογείται με κριτήρια αντικειμενικά, δηλαδή δεν απαιτείται κατ' αρχήν παίσμα εκείνου προς τον οποίο απευθύνεται η καταγγελία. Αν, όμως, εκείνος που καταγγέλλει είναι ο ίδιος υπαίτιος, δεν επιτρέπεται να προβεί σε καταγγελία, διότι είναι επίσης γενική αρχή του δικαίου, συναγόμενη από τα αυτά άρθρ. 200, 281 και 288 του ΑΚ, ότι κανείς δεν μπορεί ν' αντλήσει ωφελήματα από δική του παράνομη ή ανήθικη συμπεριφορά (ΑΠ 1836/2007). Γενικότερα αδιάφορη είναι η προέλευση των περιστατικών που συγκροτούν το σπουδαίο λόγο καταγγελίας, τα οποία μπορεί έτσι να ανήκουν στη σφαίρα εξουσίας οποιοδήποτε των μερών, ενώ μπορεί να είναι και τυχαία ή να οφείλονται σε ανώτερη βία, συνεκτιμώνται δε για την αξιολόγηση του λόγου καταγγελίας ως σπουδαίου όλες οι κρίσιμες συνθήκες της συγκεκριμένης περίπτωσης (ΑΠ 29/2010). Στο πλαίσιο αυτό σπουδαίο λόγο καταγγελίας ενδέχεται να αποτελεί και ο κλονισμός της εμπιστοσύνης μεταξύ των μερών (ΑΠ 359/2010) ή και η μερική μόνον εκπλήρωση από τον έναν των συμβαλλομένων της παροχής που τον βαρύνει, όταν το γεγονός αυτό δημιουργεί στον άλλο συμβαλλόμενο εύλογο φόβο ότι αυτό θα συνεχισθεί και για το υπόλοιπο μέρος της παροχής και θα προκληθεί έτσι σημαντική ζημία στα συμφέροντά του.»

¹²⁴ Βλ. την υπ' αρ. 416/2013 απόφαση ΑΠ (Α2 Πολιτικό Τμήμα) και την υπ' αρ. 168/2007 απόφαση ΑΠ (Α2 Πολιτικό Τμήμα)

¹²⁵ Γεωργιάδη Αστ., ό.π., σελ. 527

σύμβασης για το μέλλον, δεν έχει δηλαδή αναδρομική ισχύ και ο δικαιούμενος σε καταγγελία δεν υποχρεούται κατά κανόνα σε καταβολή αποζημίωσης¹²⁶.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε συνάγεται ότι ο υπό συζήτηση όρος της σύμβασης EFET αναφορικά με την καταγγελία αυτής, παρουσιάζει κοινά γνωρίσματα με τις μορφές καταγγελίας που εφαρμόζονται στις διεπόμενες από το ελληνικό δίκαιο συμβάσεις. Προβλέπεται, συγκεκριμένα, η δυνατότητα τακτικής καταγγελίας μετά την πάροδο τριάντα ημερών από την κοινοποίηση σχετικής δήλωσης του ενός συμβαλλομένου στον άλλο, ενώ τέλος αναφέρονται αναλυτικά πέντε περιστάσεις που συνιστούν σπουδαίους λόγους καταγγελίας της σύμβασης, με τα μέρη να έχουν την ελευθερία να προσθέσουν επιπλέον λόγους στη συμφωνία προσαρμογής.

VII. Πληρωμές και συμψηφισμός πληρωμών

Όσον αφορά στην τιμολόγηση και τις πληρωμές, ο βασικός κανόνας στο συμβατικό πρότυπο της EFET είναι ότι αυτές πραγματοποιούνται σε μηνιαία βάση¹²⁷. Εξαιρέση από τον βασικό αυτό κανόνα παρατηρείται στην τιμολόγηση των δικαιωμάτων προαίρεσης (option premiums), τα οποία τιμολογούνται και είναι πληρωτέα σε ημερομηνία που θα συμφωνηθεί από τα μέρη σε μεμονωμένη σύμβαση¹²⁸.

Η συμφωνία ρυθμίζει επίσης τον τρόπο υπολογισμού των τόκων υπερημερίας και τυχόν αμφισβητούμενων ποσών, ενώ το επιτόκιο καθορίζεται από τα μέρη στη συμφωνία προσαρμογής¹²⁹. Επιπλέον, στην περίπτωση που τα μέρη επιλέξουν ως εφαρμοζόμενο στη σύμβαση τον όρο που αφορά τα αμφισβητούμενα ποσά, τότε ο αντισυμβαλλόμενος που αμφισβητεί την ακρίβεια κάποιου τιμολογίου, θα πρέπει, ενεργώντας καλόπιστα, να υποβάλλει έγγραφη δήλωση εξηγώντας τους λόγους που αμφισβητεί το εν λόγω τιμολόγιο¹³⁰.

Στη συνέχεια, το αντισυμβαλλόμενο μέρος έχει τη δυνατότητα να επιλέξει μέσω της συμφωνίας προσαρμογής μεταξύ δύο εναλλακτικών λύσεων αναφορικά με τα αμφισβητούμενα ποσά: είτε να πραγματοποιήσει την προς αμφισβήτηση καταβολή και στη συνέχεια να επιλυθεί η δημιουργηθείσα διαφορά (pay now litigate later) είτε να καταβληθεί μόνο το μη αμφισβητούμενο ποσό¹³¹. Ενδεικτικά, στην ήδη κατηρτισμένη και ως άνω αναφερόμενη

---

¹²⁶ Φίλιο Π., ό.π., σελ. 525

¹²⁷ Βλ. §13.1 και §13.2 της σύμβασης EFET

¹²⁸ Βλ. §13.1 και §13.2 της σύμβασης EFET

¹²⁹ Βλ. §13.1, 13.2 και 5.2 της σύμβασης EFET

¹³⁰ Βλ. §13.6 της σύμβασης EFET

¹³¹ Βλ. §13.6 της σύμβασης EFET

σύμβαση μεταξύ των σλοβάκικων εταιρειών, τα μέρη έχουν επιλέξει στη συμφωνία προσαρμογής τους ότι σε περίπτωση αμφισβήτησης ενός τιμολογίου, τότε θα ισχύσει ο κανόνας «pay now litigate later», ήτοι θα καταβληθεί πρώτα ολόκληρο το αμφισβητούμενο ποσό και στη συνέχεια να ζητήσει τη διευθέτηση της διαφοράς¹³².

Επιπλέον, η Γενική Συμφωνία παρέχει στα μέρη τη δυνατότητα να επιλέξουν εάν θα συμπεριληφθεί όρος αναφορικά με τον συμψηφισμό πληρωμών (payment netting) όταν πρόκειται για συναλλαγές που πραγματοποιούνται στο ίδιο νόμισμα. Πιο συγκεκριμένα, εφόσον τα μέρη επιλέξουν να συμπεριλάβουν τον συγκεκριμένο όρο στη σύμβαση, όταν οι αντισυμβαλλόμενοι καλούνται να πραγματοποιήσουν μια ή περισσότερες καταβολές στο ίδιο νόμισμα, το μέρος που οφείλει το μεγαλύτερο συνολικό ποσό θα καταβάλλει στο άλλο μέρος τη διαφορά που προκύπτει¹³³. Η επιλογή της εν λόγω ρύθμισης αποσκοπεί στον –κατά το δυνατό μεγαλύτερο- περιορισμό του συναλλακτικού και του πιστωτικού κινδύνου που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν τα μέρη κατά τη σύναψη μίας ή περισσότερων μεμονωμένων συμβάσεων¹³⁴. Στην προαναφερθείσα και ήδη συναφθείσα σύμβαση EFET, τα μέρη έχουν επιλέξει την εφαρμογή του όρου για τον συμψηφισμό πληρωμών και έχουν προσθέσει ως προϋπόθεση την υποχρέωση προσκομιδής τιμολογίων από την πλευρά του πωλητή για τα ποσά που του οφείλονται βάσει των μεμονωμένων συμβάσεων¹³⁵.

Το δικαίωμα συμψηφισμού που παρέχεται στους συμβαλλόμενους στη σύμβαση EFET παρουσιάζει κοινά γνωρίσματα με τον συμψηφισμό που προβλέπεται στο ελληνικό δίκαιο. Στα άρθρα 440 – 452 του Αστικού Κώδικα ρυθμίζεται ο μονομερής συμψηφισμός απαιτήσεων, ήτοι η δυνατότητα των μερών να αποσβήσουν τις μεταξύ τους απαιτήσεις εφόσον αυτές είναι αμοιβαίες, έγκυρες και ομοειδείς¹³⁶. Ο συμψηφισμός δεν πραγματοποιείται αυτόματα αλλά αντίθετα, μόνο όταν το ένα μέρος (ο οφειλέτης ή ο δανειστής) τον επικαλεστεί με δήλωσή του προς το άλλο με σκοπό να αποσβεσθούν οι αμοιβαίες απαιτήσεις τους από τότε που συνυπήρξαν (αρ. 441 ΑΚ)¹³⁷. Ο δικαιολογητικός λόγος της καθιέρωσης του συμψηφισμού ως τρόπου απόσβεσης των ενοχών εδράζεται στην ανάγκη εξοικονόμησης χρόνου και αποφυγής άσκοπης *μετάστασης αγαθών*¹³⁸ και αποτελεί απόρροια της συμβατικής ελευθερίας που εισάγει η ΑΚ 361.

¹³² Βλ. §13.6 της συμφωνίας προσαρμογής (σελ. C) της σύμβασης EFET μεταξύ της «VODOHOSPODÁRSKA VÝSTAVBA» και της «RIGHT POWER S.A.»

¹³³ Βλ. §13.3 της σύμβασης EFET

¹³⁴ *Mäntysaari P.*, ό.π., σελ. 501

¹³⁵ Βλ. §13.3 της συμφωνίας προσαρμογής (σελ. C) της σύμβασης EFET μεταξύ της «VODOHOSPODÁRSKA VÝSTAVBA» και της «RIGHT POWER S.A.»

¹³⁶ *Παπαχρήστου Αν.*, Ενοχικών Δίκαιον Μέρος Γενικών (1986), σελ. 571 επ.

¹³⁷ *Σπυριδάκη Ι.* (συνεργασία/επιμέλεια Σπυριδάκη Μ.), Εισηγήσεις Αστικού Δικαίου (2004), σελ. 280

¹³⁸ *Πολυζωγόπουλο Κ.* σε Γεωργιάδη Απ. – Σταθόπουλο Μιχ., Αστικός Κώδιξ κατ' άρθρο ερμηνεία, Γενικό Ενοχικό, τόμος ΙΙ (2001), σελ. 532 επ.

Όπως προαναφέρθηκε, σε συμψηφισμό υπόκειται σύμφωνα με την ΑΚ 440 μόνο αμοιβαίες απαιτήσεις, κάτι που συμβαίνει όταν ο οφειλέτης της μίας απαίτησης είναι δανειστής της άλλης. Η κύρια απαίτηση για την οποία προτείνεται ο συμψηφισμός έχει σαν οφειλέτη τον προτείνοντα τον συμψηφισμό και δανειστή τον άλλο συμβαλλόμενο, ενώ η ανταπαίτηση που αντιτάσσεται σε συμψηφισμό έχει σαν δανειστή τον προτείνοντα αυτόν και οφειλέτη τον άλλον, ενώ δεν μπορούν να προταθούν σε συμψηφισμό απαιτήσεις τρίτων¹³⁹. Επιπλέον, οι απαιτήσεις θα πρέπει να είναι ομοειδείς, ήτοι οι παροχές τους να παρουσιάζουν τα ίδια γνωρίσματα με τη συνηθέστερη περίπτωση αυτών να αποτελούν οι χρηματικές απαιτήσεις που έχουν το ίδιο νόμισμα¹⁴⁰, όπως συμβαίνει και στην περίπτωση του συμψηφισμού πληρωμών στην ΕΦΕΤ. Τέλος, οι προς συμψηφισμό απαιτήσεις πρέπει να έγκυρες με την έννοια ότι δεν είναι δυνατό να χωρέσει συμψηφισμός επί απαιτήσεων που είναι ανύπαρκτες, άκυρες ή ακυρώσιμες ή ήδη αποσβεσθείσες, ενώ ειδικότερα ως προς την ανταπαίτηση, αυτή θα πρέπει να είναι και ληξιπρόθεσμη¹⁴¹. Βασική συνέπεια του συμψηφισμού συνιστά, σύμφωνα με την ΑΚ 441, η απόσβεση των δύο απαιτήσεων «από τότε που συνυπήρξαν» (έχει δηλαδή αναδρομική ισχύ) και στο μέτρο που αλληλοκαλύπτονται.

Στο σημείο αυτό πρέπει να υπογραμμισθεί ότι ο θεσμός του συμψηφισμού συμβάλλει καθοριστικά στη μείωση του κινδύνου αφερεγγυότητας του αντισυμβαλλομένου και στο πεδίο των οργανωμένων συναλλαγών ηλεκτρικής ενέργειας δεδομένου ότι επιτρέπει την αντικατάσταση πολλαπλών υποχρεώσεων προς πληρωμή με την υποχρέωση πληρωμής της καθαρής διαφοράς¹⁴². Μάλιστα, στον προϊσχύσαντα Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας προβλεπόταν ρητά η δυνατότητα συμψηφισμού πληρωμών και εισπράξεων που αναφέρονται στις Καταστάσεις Τελικής Εκκαθάρισης και αφορούσαν τον κάθε συμμετέχοντα στις συναλλαγές του Ημερήσιου Ενεργειακού Προγραμματισμού¹⁴³. Ωστόσο, στην ανωτέρω ρύθμιση επέβαλε περιορισμούς η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ)¹⁴⁴ αναφορικά τόσο με τον δικαιούχο όσο και με τις απαιτήσεις που μπορούν να συμψηφισθούν, ορίζοντας ότι ο συμψηφισμός διενεργείται από τον Λειτουργό της Αγοράς, αποκλείοντας παράλληλα τον συμψηφισμό σε

---

¹³⁹ Σταθόπουλο Μιχ., *Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου* (2004), σελ. 520, για την αντίθετη άποψη ότι δηλαδή ο οφειλέτης μπορεί να συμψηφίσει ανταπαίτηση τρίτου με τη συγκατάθεση του τελευταίου πρβλ. Πολυζωγόπουλο Κ., *ό.π.*, σελ. 535

¹⁴⁰ Πολυζωγόπουλο Κ., *ό.π.*, σελ. 537

¹⁴¹ Σταθόπουλο Μιχ., *ό.π.*, σελ. 522

¹⁴² Λιάπη Δ., *Ηλεκτρική Ενέργεια και Δίκαιο των Συμβάσεων* (2018), σελ. 171 επ.

¹⁴³ Βλ. αρ. 60§5 Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας (έκδοση 1.0/01-02-2012)

¹⁴⁴ Με την υπ' αρ. 58/2013 απόφαση της ΡΑΕ, διαθέσιμη στον ιστότοπο: http://www.rae.gr/site/file/categories_new/about_rae/actions/decision/2013/2013_A0058?p=files&i=0, (τελευταία προσπέλαση : 01/11/2018)

απαιτήσεις που προέρχονται εκτός της σύμβασης συναλλαγών του Ημερήσιου Ενεργειακού Προγραμματισμού¹⁴⁵.

VIII. Αθέτηση συμβατικής υποχρέωσης

Το συμβατικό πρότυπο της EFET προβλέπει διορθωτικά μέτρα σε δύο περιπτώσεις αθέτησης συμβατικής υποχρέωσης: αθέτηση και αδυναμία παράδοσης ή παραλαβής της συμφωνηθείσας ποσότητας ενέργειας. Άλλωστε, οι όροι της συμφωνίας δεν μπορούν να αποκλείσουν την εφαρμογή δεσμευτικών διατάξεων του νόμου. Οι δεσμευτικές διατάξεις του εφαρμοστέου δικαίου –εν προκειμένω του γερμανικού– ισχύουν για ζητήματα που άπτονται της σύμβασης ανεξάρτητα από το τι συμφώνησαν τα μέρη. Βεβαίως, οι προβλεπόμενες από το εφαρμοστέο δίκαιο διατάξεις για την αθέτηση συμβατικής υποχρέωσης εφαρμόζονται στο μέτρο που δεν υφίσταται διαφορετική συμφωνία μεταξύ των συμβαλλομένων, δεδομένης και της γενικότερης συμβατικής ελευθερίας που διαπνέει τη συγκεκριμένη συμφωνία. Πέραν της ρήτρας περί περιορισμού της ευθύνης, η οποία θα αναλυθεί στη συνέχεια, το συμβατικό πρότυπο της EFET δεν περιέχει μια γενική διατύπωση, η οποία να αποκλείει τη δυνατότητα εφαρμογής των γενικών διατάξεων του εφαρμοστέου δικαίου, γεγονός που καθιστά πιθανή την αύξηση του νομικού κινδύνου ειδικά για τα μέρη που δεν είναι εξοικειωμένα με το γερμανικό δίκαιο, το οποίο διέπει κατ' αρχήν τη σύμβαση¹⁴⁶.

1. Αδυναμία παράδοσης και παραλαβής

Στην περίπτωση που το μέρος που έχει αναλάβει την υποχρέωση να παραδώσει ή να παραλάβει συγκεκριμένη ποσότητα ηλεκτρικής ενέργειας σύμφωνα με τους όρους της αντίστοιχης μεμονωμένης σύμβασης δεν το πράξει και η αδυναμία του αυτή δεν οφείλεται σε ανωτέρα βία ή σε μη εκπλήρωση της αντιπαροχής από τον αντισυμβαλλόμενο του, τότε οφείλει να καταβάλει αποζημίωση στο άλλο μέρος¹⁴⁷. Το ποσό της αποζημίωσης υπολογίζεται βάσει του ποσού κατά το οποίο η τιμή, στην οποία το μέρος που επρόκειτο να παραλάβει τη συμφωνηθείσα ενέργεια θα μπορούσε να αποκτήσει στην αγορά κατά εύλογη εμπορική πρακτική, ξεπερνά την καθορισμένη με τη σύμβαση τιμή¹⁴⁸. Το αντίστοιχο συμβαίνει και στην περίπτωση που ο

---

¹⁴⁵ Λιάπη Δ., ό.π., σελ. 174

¹⁴⁶ Mäntysaari P., ό.π., σελ. 502

¹⁴⁷ Βλ. §8.1 και §8.2 της σύμβασης EFET

¹⁴⁸ Βλ. §8.1 περ. (α) της σύμβασης EFET

αντισυμβαλλόμενος αδυνατεί εν όλω ή εν μέρει να αποδεχθεί τη συμφωνηθείσα ποσότητα ενέργειας οφείλοντας αποζημίωση υπολογιζόμενη κατά αντίστοιχο τρόπο με την προηγούμενη περίπτωση¹⁴⁹.

Η ως άνω συμβατική πρόβλεψη της EFET ρυθμίζει την περίπτωση αδυναμίας παροχής ενός εκ των συναλλασσόμενων μερών που οφείλεται σε υπαιτιότητά του. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι η αδυναμία εκπλήρωσης των συμβατικών υποχρεώσεων συνιστά μια από τις κύριες περιπτώσεις που οδηγούν σε καταγγελία της σύμβασης¹⁵⁰. Από την πλευρά του ελληνικού δικαίου, η αδυναμία παροχής στις αμοτεροβαρείς συμβάσεις συνιστά ανώμαλη εξέλιξη της ενοχικής σχέσης και διακρίνεται –μεταξύ άλλων- σε υπαίτια και ανυπαίτια και ρυθμίζεται στα άρθρα 380 επόμενα του Αστικού Κώδικα. Εν προκειμένω, ο ως άνω εξεταζόμενος όρος της EFET προσιδιάζει στο άρθρο 382 ΑΚ σύμφωνα με το οποίο: «αν η παροχή του ενός από τους συμβαλλομένους είναι αδύνατη από γεγονός για το οποίο αυτός έχει ευθύνη, μπορεί ο άλλος είτε να επικαλεστεί τα δικαιώματα του άρθρου 380 είτε να απαιτήσει αποζημίωση είτε να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση (...)». Προκειμένου να τύχει εφαρμογής η εν λόγω διάταξη, η αδυναμία παροχής μπορεί να είναι κάθε μορφής: αρχική ή επιγενόμενη, αντικειμενική ή υποκειμενική, φυσική ή νομική, ενώ επιπλέον είναι δυνατό η υπαίτια αδυναμία να είναι μερική οπότε και τα δικαιώματα που παρέχει η ΑΚ 382 θα εφαρμοστούν ως προς το αδύνατο μέρος της παροχής¹⁵¹. Επιπλέον, η αδυναμία παροχής θα πρέπει να έχει προκληθεί από γεγονός για το οποίο ευθύνεται ο οφειλέτης της αδύνατης παροχής, να είναι δηλαδή αποτέλεσμα πταίσματος του ίδιου (του οφειλέτη) ή άλλου προσώπου για το οποίο ευθύνεται ο οφειλέτης¹⁵². Εφόσον συντρέχουν οι ανωτέρω προϋποθέσεις και ο οφειλέτης της αδύνατης παροχής υπέχει ευθύνη, το άρθρο 382 εδ. 1 παρέχει στο δανειστή διαζευκτικώς τις εξής δυνατότητες: είτε να επικαλεσθεί κοινή απαλλαγή από τις εκατέρωθεν υποχρεώσεις σύμφωνα με το άρθρο 380 ΑΚ, είτε να ζητήσει αποζημίωση, είτε τέλος να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση ζητώντας να του καταβληθεί εύλογη αποζημίωση κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 387 ΑΚ¹⁵³.

Όσον αφορά δε, συγκεκριμένα, στην περίπτωση αδυναμίας παροχής σε αμοτεροβαρή σύμβαση –όπως είναι και η σύμβαση EFET- εφαρμόζεται η ΑΚ 386 σύμφωνα με την οποία: «Αν η σύμβαση είναι εκτελεστέα κατά διαδοχικές τμηματικές παροχές και ο οφειλέτης περιήλθε σε υπερημερία ή υπαίτια αδυναμία ως προς μία τμηματική παροχή, ο δανειστής έχει δικαίωμα να απαιτήσει αποζημίωση ή να υπαναχωρήσει ως προς μόνη την παροχή αυτή· τα ίδια δικαιώματα

¹⁴⁹ Βλ. §8.2 περ. (α) της σύμβασης EFET

¹⁵⁰ Beatson Jack/Burrows Andrew/Cartwright John, Anson's Law of Contract (2016), σελ., 547

¹⁵¹ Γεωργιάδη Αστ., Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, τόμος II (2003), σελ. 121 επ.

¹⁵² Σταθόπουλο Μιχ. σε Γεωργιάδη Απ. – Σταθόπουλο Μιχ., Αστικός Κώδιξ κατ' άρθρο ερμηνεία, Γενικό Ενοχικό, τόμος II (1979), σελ. 351

¹⁵³ Παπαχρήστου Αν., ό.π., σελ. 397 επ.

έχει ως προς τις υπολειπόμενες παροχές μόνο αν η καθυστέρηση ή αδυναμία ως προς την τμηματική παροχή είναι τόσο ουσιώδης, ώστε ο δανειστής δεν έχει πια συμφέρον για το υπόλοιπο μέρος της σύμβασης ή αν υπάρχει βάσιμος φόβος ότι δε θα εκπληρωθούν οι υπολειπόμενες παροχές. Με τους όρους αυτούς το δικαίωμα του δανειστή για αποζημίωση ή υπαναχώρηση εκτείνεται και στο μέρος της σύμβασης που εκτελέστηκε ήδη». Η συγκεκριμένη διάταξη επιτρέπει στον δανειστή να ζητήσει αποζημίωση από τον οφειλέτη από την υπαιτιότητα του οποίου κατέστη αδύνατη η παροχή, ή να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση και ως προς τις υπολειπόμενες τμηματικές παροχές. Το ιδιάζον της ως άνω ρύθμισης είναι ότι ο οφειλέτης θα είναι συνήθως ασυνεπής προς ορισμένες μόνο παροχές, ενώ τυχόν προηγηθείσες παροχές θα έχουν ήδη πραγματοποιηθεί, οπότε και ανακύπτει το ζήτημα εάν η ανωμαλία θα έχει επέκταση και στις υπόλοιπες παροχές, εάν δηλαδή η μη εκπλήρωση ενός τμήματος της παροχής συνιστά πλημμελή εκπλήρωση για την ενιαία σύμβαση. Τη λύση δίνει το εδ. 1 της ΑΚ 386 αφού προβλέπει τη δυνατότητα άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης ή αξίωσης αποζημίωσης τόσο για τις ήδη πραγματοποιηθείσες όσο και τις υπολειπόμενες παροχές και συνεπώς η υπερημερία ή η αδυναμία επεκτείνεται στο σύνολο της σύμβασης¹⁵⁴. Η αποζημίωση που δικαιούται να ζητήσει ο δανειστής καλύπτει το θετικό διαφέρον ή το διαφέρον εκπληρώσεως που μπορεί να περιλαμβάνει θετική ζημία και διαφυγόν κέρδος. Για τον τρόπο υπολογισμού της αποζημίωσης έχουν διατυπωθεί τρεις θεωρίες. Η θεωρία της ανταλλαγής ή της υποκατάστασης σύμφωνα με την οποία η υποχρέωση καταβολής αποζημίωσης υποκαθιστά την αδύνατη παροχή ούτως ώστε ο μεν οφειλέτης της αδύνατης παροχής να οφείλει αποζημίωση, ο δε δανειστής την αρχική αντιπαροχή. Η θεωρία της διαφοράς υποστηρίζει ότι ο δανειστής απαλλάσσεται από την υποχρέωση για την αντιπαροχή και για τον υπολογισμό της αποζημίωσης λαμβάνονται υπ' όψιν τόσο η ζημία που υπέστη από τη μη εκπλήρωση της αδύνατης παροχής όσο και η ζημία από τη μη εκπλήρωση ολόκληρης της σύμβασης. Τέλος, σύμφωνα με την ενδιάμεση ή επιεική θεωρία, η οποία είναι και η κρατούσα στη θεωρία, ο δανειστής δύναται να επιλέξει κατά την ελεύθερη βούληση του εάν θα ζητήσει αποζημίωση είτε μέσω της θεωρίας ανταλλαγής είτε με τη θεωρία της διαφοράς¹⁵⁵. Ο υπό εξέταση όρος της σύμβασης ΕFΕΤ αναφορικά με τον υπολογισμό της οφειλόμενης αποζημίωσης προσιδιάζει περισσότερο στον τρόπο υπολογισμού, σύμφωνα με τη θεωρία της διαφοράς, καθώς προβλέπει μόνο το δικαίωμα αποζημίωσης, ενώ δε ρυθμίζει την τύχη της αντιπαροχής, ούτε προβλέπει την τύχη των τυχόν ήδη πραγματοποιηθησών και υπολειπόμενων παροχών.

¹⁵⁴ Σταθόπουλο Μιχ., Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου (2004), σελ. 474 επ.

¹⁵⁵ Γεωργιάδη Αστ., ό.π. σελ. 123 επ., Πρβλ. επίσης και Σταθόπουλο Μιχ. σε Γεωργιάδη Απ. – Σταθόπουλο Μιχ., Αστικός Κώδιξ κατ' άρθρο ερμηνεία, Γενικό Ενοχικό, τόμος II (1979), σελ. 353 επ.

2. Υπερημερία μέρους

Πέραν των ως άνω διορθωτικών μέτρων που μπορούν να λάβουν τα μέρη για την αδυναμία παροχής, εφόσον συντρέχει περίπτωση υπερημερίας ενός μέρους είτε ως προς την έγκαιρη καταβολή του συμφωνηθέντος τιμήματος, είτε ως προς την αδυναμία εξασφάλισης «πιστωτικής στήριξης»¹⁵⁶, ο αντισυμβαλλόμενος που έχει αναλάβει την παράδοση συγκεκριμένης ποσότητας ηλεκτρικής ενέργειας, έχει το δικαίωμα να παύσει τις περαιτέρω προγραμματισμένες διανομές μετά την πάροδο τουλάχιστον τριών εργάσιμων ημερών από την κοινοποίηση έγγραφης ειδοποίησης στο υπερήμερο μέρος. Ο επιφορτισμένος, δηλαδή, με την παράδοση της ηλεκτρικής ενέργειας συμβαλλόμενος, απαλλάσσεται από τις υποκείμενες υποχρεώσεις που απορρέουν από όλες τις μεμονωμένες συμβάσεις μέχρις ότου είτε λάβει την αιτηθείσα αποζημίωση, είτε μέχρι την ολοσχερή εξόφλησή του (συμπεριλαμβανόμενων των τόκων υπερημερίας και των λοιπών εξόδων)¹⁵⁷. Στην περίπτωση υπερημερίας του οφειλέτη σε αμοτεροβαρή σύμβαση κατά το ελληνικό δίκαιο, ο δανειστής δικαιούται να τάξει στον οφειλέτη εύλογη προθεσμία προκειμένου να εκπληρώσει την καθυστερημένη παροχή, δηλώνοντας ταυτόχρονα ότι μετά την άπρακτη πάροδο της εν λόγω προθεσμίας θα αποκρούσει την παροχή. Σε κάθε περίπτωση, η προθεσμία τάσσεται για την εκπλήρωση, δηλαδή για την παράδοση της παροχής και όχι για την προπαρασκευή εκπληρώσεως αυτής, ενώ το πότε η ταχθείσα προθεσμία είναι εύλογη είναι ζήτημα πραγματικό και κρίνεται ανά περίπτωση. Κατά τη διάρκεια της ταχθείσας προθεσμίας ο υπερήμερος οφειλέτης έχει δικαίωμα να εκπληρώσει την παροχή, την οποία ο δανειστής υποχρεούται να δεχθεί, ενώ εάν η παροχή εκπληρωθεί κατά ένα μόνο μέρος τότε ο δανειστής μπορεί να ασκήσει διαζευτικώς τα δικαιώματα που του παρέχει η ΑΚ 383 εδ. 2 ως προς το υπολειπόμενο μέρος της παροχής. Στην περίπτωση που ο υπερήμερος οφειλέτης δεν εκπληρώσει την παροχή εντός της προθεσμίας που του έχει τεθεί, τότε ο δανειστής μπορεί να ζητήσει αποζημίωση για τη μη εκπλήρωση ή να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση, δίχως όμως να ζητήσει την παροχή, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 383 ΑΚ. Σημειωτέον ότι ο δανειστής που αξιώνει την εφαρμογή της ΑΚ 383 εδ. 2 θα πρέπει να είναι συνεπής ως προς τις συμβατικές του υποχρεώσεις, διαφορετικά η επίκληση των δικαιωμάτων που προβλέπει η ως άνω διάταξη μπορεί να κριθεί αντίθετη προς την καλή πίστη (ΑΚ 288)¹⁵⁸. Τέλος, η ρύθμιση της ΑΚ 386 για τις τμηματικές παροχές ισχύει και για την περίπτωση υπερημερίας του οφειλέτη. Εφόσον λοιπόν, σε αμοτεροβαρή σύμβαση εκπληρωτέα σε διαδοχικές τμηματικές παροχές, ο οφειλέτης καθίσταται υπερήμερος ως προς μια συγκεκριμένη παροχή και η καθυστέρησή του αυτή είναι

¹⁵⁶ Για τη ρύθμιση της «πιστωτικής στήριξης», βλ. κατωτέρω υπό Χ

¹⁵⁷ Βλ. §9 της σύμβασης ΕFET

¹⁵⁸ Γεωργιάδη Αστ., ό.π., σελ. 126 επ.

τόσο ουσιώδης ώστε να μην έχει ο δανειστής συμφέρον για το υπόλοιπο μέρος της σύμβασης ή διατηρεί εύλογα τον φόβο ότι δε θα εκπληρωθούν οι υπολειπόμενες παροχές, τότε ο τελευταίος (ο δανειστής) έχει δικαίωμα να ζητήσει αποζημίωση για τη μη εκπλήρωση ή να υπαναχωρήσει και ως προς τις υπολειπόμενες παροχές¹⁵⁹. Στον όρο της Γενικής Συμφωνίας που εξετάστηκε ανωτέρω¹⁶⁰, ρυθμίζεται η υπερημερία του ενός μέρους ως προς την καταβολή του συμφωνηθέντος τιμήματος καθώς και την εξασφάλιση εγγυήσεων και όχι η υπερημερία ως προς την εκπλήρωση της συμβατικής παροχής. Ωστόσο, η ρύθμιση που προβλέπεται στο εν λόγω άρθρο της ΕΦΕΤ προσιδιάζει σε αυτήν του ελληνικού Αστικού Κώδικα δεδομένου ότι προβλέπει την υποχρέωση του ενός συμβαλλόμενου να τάξει συγκεκριμένη (και όχι εύλογη) προθεσμία στο άλλο μέρος προκειμένου ο τελευταίος να προβεί στην πληρωμή ή στην εξασφάλιση εγγυήσεων, άλλως το μη υπερήμερο μέρος δικαιούται να μην προβεί στην αντιπαροχή.

3. Περιορισμός της συμβατικής ευθύνης

Αναφορικά με τον περιορισμό της συμβατικής ευθύνης, οι αντισυμβαλλόμενοι έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν εάν θα συμπεριλάβουν τον αντίστοιχο όρο στη μεταξύ τους σύμβαση μέσω της συμφωνία προσαρμογής¹⁶¹. Εφόσον λοιπόν συμπεριληφθεί ο συγκεκριμένος όρος στη σύμβαση, τότε ο ένας αντισυμβαλλόμενος δεν ευθύνεται έναντι του άλλου για κάθε απώλεια, κόστος, έξοδο και λοιπές ζημίες που υπέστη ο τελευταίος εκτός εάν οι ζημίες αυτές έχουν προκληθεί με δόλο ή είναι αποτέλεσμα βαριάς αμέλειας ή απάτης¹⁶². Εξάλλου, υπάρχει ρητή πρόβλεψη ότι καμία διάταξη της σύμβασης δεν μπορεί να αποκλείσει ή να περιορίσει την ευθύνη του ενός μέρους εφόσον αυτή είναι αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, δόλιας συμπεριφοράς¹⁶³. Επίσης, τα μέρη δεσμεύονται ότι θα καταβάλλουν κάθε εύλογη προσπάθεια προκειμένου να ελαχιστοποιήσουν τυχόν ζημίες που ενδέχεται να προκληθούν στο πλαίσιο της συμφωνίας¹⁶⁴.

ΙΧ. Αδυναμία εκπλήρωσης λόγω ανωτέρας βίας

Όπως προαναφέρθηκε, χαρακτηριστικό γνώρισμα της υπό εξέταση σύμβασης αποτελεί το γεγονός ότι επιτρέπεται στα μέρη να καταλήξουν σε όρους που αποκλίνουν από το κυρίως

---

¹⁵⁹ Γεωργιάδη Αστ., ό.π., σελ. 129

¹⁶⁰ Βλ. §9 της σύμβασης ΕΦΕΤ

¹⁶¹ Βλ. §12.1 της σύμβασης ΕΦΕΤ

¹⁶² Βλ. §12.1 της σύμβασης ΕΦΕΤ

¹⁶³ Βλ. §12.4 της σύμβασης ΕΦΕΤ

¹⁶⁴ Βλ. §12.5 της σύμβασης ΕΦΕΤ

συμβατικό πρότυπο. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα της εν λόγω ρύθμισης αποτελεί η δυνατότητα επιλογής μέσω της συμφωνίας προσαρμογής (Election Sheet) για ποιους λόγους από τα συμβαλλόμενα μέρη θα μπορεί να απελευθερωθεί από τις συμβατικές του υποχρεώσεις σε περίπτωση συνδρομής λόγων ανωτέρας βίας. Βάσει του συγκεκριμένου όρου, ο αντισυμβαλλόμενος που εμποδίζεται να εκπληρώσει τις συμβατικές του υποχρεώσεις εξαιτίας συνδρομής λόγου ανωτέρας βίας, απελευθερώνεται από τη σχετική υποχρέωσή του για το χρονικό διάστημα που υφίσταται ο συγκεκριμένος λόγος¹⁶⁵. Ως ανωτέρα βία ορίζεται στη σύμβαση η περίπτωση εκτός του εύλογου ελέγχου, κατά την οποία το μέρος, που επικαλείται την ανωτέρα βία, δε θα μπορούσε ευλόγως να την αποφύγει ή να τη ξεπεράσει και η οποία καθιστά αδύνατη για το εν λόγω μέρος την εκπλήρωση των υποχρεώσεών του για παράδοση ή αποδοχή της συμφωνηθείσας ποσότητας ενέργειας¹⁶⁶. Εφόσον, λοιπόν, συντρέχει μια τέτοια περίπτωση, ο αντισυμβαλλόμενος απελευθερώνεται από την αντίστοιχη υποχρέωσή του, χωρίς το έτερο μέρος να δύναται να προβεί σε καταγγελία της σύμβασης για αυτόν το λόγο¹⁶⁷. Βέβαια, προβλέπεται επίσης ότι ο συμβαλλόμενος, ο οποίος εντοπίζει τη συνδρομή λόγου ανωτέρας βίας, υποχρεούται να ενημερώνει άμεσα και σε εύλογο χρόνο το άλλο μέρος παρέχοντάς του μια εκτίμηση για τη χρονική διάρκεια που –κατά την κρίση και τους υπολογισμούς του- θα συντρέχει ο συγκεκριμένος λόγος¹⁶⁸.

Στο ελληνικό αστικό δίκαιο, χρησιμοποιείται ο όρος «τυχηρά» για όλα τα περιστατικά τα οποία δεν οφείλονται σε υπαιτιότητα (δόλο ή αμέλεια) του ζημιώσαντος και δε στοιχειοθετούν ευθύνη του. Τα τυχηρά διακρίνονται σε τυχηρά υπό στενή εννοία, στα οποία ανήκουν τα γεγονότα τα οποία δεν προβλέφθηκαν ούτε μπορούσαν να προβλεφθούν ή να αποφευχθούν από το μέσο συνετό άνθρωπο και σε γεγονότα ανωτέρας βίας (vis major). Στα τελευταία ανήκουν οι ακραίες περιπτώσεις που είναι αναπότρεπτα ακόμα και με τη λήψη μέτρων άκρας σύνεσης και επιμέλειας και σε κάθε περίπτωση δυσκολότερο να αποτραπούν σε σχέση με τα τυχηρά εν στενή εννοία¹⁶⁹. Κατά την κατάρτιση σύμβασης, εναπόκειται στα συμβαλλόμενα μέρη να καθορίσουν βάσει της ελευθερίας των συμβάσεων (ΑΚ 361) εάν θα στοιχειοθετείται ευθύνη για τυχαία περιστατικά και ποια θα είναι αυτά. Εφόσον υπάρξει αμφιβολία, γίνεται δεκτό ότι τα μέρη δεν επιθυμούν τη στοιχειοθέτηση ευθύνης για γεγονότα ανωτέρας βίας, αφού ο μέσος συνετός συμβαλλόμενος δεν αναλαμβάνει τον κίνδυνο από απρόβλεπτα και αστάθμητα περιστατικά¹⁷⁰. Επιπροσθέτως, αρκετά συχνά στις συμβάσεις χρησιμοποιούνται οι λεγόμενες «απαλλακτικές

¹⁶⁵ Βλ. §7.2 της σύμβασης EFET

¹⁶⁶ Βλ. §7.1 της σύμβασης EFET

¹⁶⁷ Βλ. §7.4 της σύμβασης EFET

¹⁶⁸ Βλ. §7.3 της σύμβασης EFET

¹⁶⁹ Γεωργιάδη Απ., ό.π., σελ. 247

¹⁷⁰ Σταθόπουλο Μιχ., Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου (2004), σελ. 123 επ.

ρήτρης» με τις οποίες επιδιώκεται ο περιορισμός της ευθύνης ή και η απαλλαγή από αυτήν. Ωστόσο, στις εν λόγω ρήτρης τίθεται σαν όριο η διάταξη του άρθρου 332§1 ΑΚ, η οποία ορίζει ως άκυρη τη συμφωνία που αποκλείει ή περιορίζει την ευθύνη που οφείλεται σε δόλο ή βαρεία αμέλεια.

Επιπλέον, στον ελληνικό Αστικό Κώδικα υπάρχει ενδελεχής πρόβλεψη για την περίπτωση ανυπαίτιας αδυναμίας παροχής στις αμφοτεροβαρείς συμβάσεις. Συγκεκριμένα, η διάταξη του άρθρου 336 ΑΚ ρυθμίζει την απαλλαγή του οφειλέτη από την υποχρέωσή του εξαιτίας της αδυναμίας του να εκπληρώσει την παροχή εφόσον η αδυναμία του αυτή οφείλεται σε γεγονός για το οποίο δεν έχει ευθύνη, διατηρώντας την υποχρέωση να ενημερώσει τον δανειστή αμέσως μόλις μάθει την εν λόγω αδυναμία. Παράλληλα, σύμφωνα με το άρθρο 380 ΑΚ, εάν η αδυναμία παροχής ενός εκ των συμβαλλομένων είναι αδύνατη από γεγονός για το οποίο αυτός δε φέρει ευθύνη, απαλλάσσεται και ο άλλος συμβαλλόμενος από την αντιπαροχή και την αναζητεί σύμφωνα με τις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού, εφόσον την κατέβαλε. Καθιερώνεται με την ανωτέρω ρύθμιση ο κανόνας της κοινής απαλλαγής από τις αμοιβαίες υποχρεώσεις και των δύο μερών προς παροχή στην περίπτωση ανυπαίτιας αδυναμίας της μίας παροχής, είτε πρόκειται για αρχική είτε για επιγενόμενη ανυπαίτια αδυναμία παροχής¹⁷¹. Κάτι τέτοιο σημαίνει ότι τη ζημία τελικά υφίσταται ο οφειλέτης της αδύνατης παροχής αφού, πέραν της παροχής, θα απολέσει και την απαίτηση για την αντιπαροχή, φέρει επομένως τον κίνδυνο της αντιπαροχής. Η απαλλαγή των μερών επέρχεται αυτοδικαίως εκ του νόμου χωρίς να απαιτείται κάποια επιπλέον διαπλαστική πράξη των μερών, με εξαίρεση μόνο την υποχρέωση του οφειλέτη να ενημερώσει τον δανειστή για την αδυναμία¹⁷². Στην περίπτωση που ο δανειστής της αδύνατης παροχής έχει ήδη καταβάλει τη δική του παροχή, η απόσβεση της υποχρέωσής του που επέρχεται μεταγενέστερα, συνεπάγεται ότι εκλείπει η νόμιμη αιτία της συντελεσθείσας περιουσιακής μετακίνησης (ήτοι η παροχή) και ως εκ τούτου έγινε αδικαιολόγητα πλουσιότερος σε βάρος του αντισυμβαλλομένου του και δύναται να αξιώσει την εν λόγω παροχή βάσει των διατάξεων περί αδικαιολόγητου πλουτισμού (αρ. 904 επ. ΑΚ)¹⁷³. Εξαίρεση από τον κανόνα της ΑΚ 380 εισάγει η 380§2 ΑΚ, σύμφωνα με την οποία, εάν στη θέση της αδύνατης παροχής ο οφειλέτης διατήρησε ή απέκτησε όφελος με την έννοια του «περιελθόντος» και ο δανειστής της αδύνατης παροχής το ζήτησε από τον οφειλέτη, τότε δεν επέρχεται η κοινή απαλλαγή.

Ο ανωτέρω όρος της σύμβασης ΕΦΕΤ προσιδιάζει στην προεκτεθείσα ρύθμιση του ελληνικού Αστικού Κώδικα αναφορικά με την ανυπαίτια αδυναμία παροχής του ενός μέρους, χωρίς

¹⁷¹ Παπαχρήστου Αν., ό.π., σελ. 387 επ.

¹⁷² Σταθόπουλο Μιχ. σε Γεωργιάδη Απ. – Σταθόπουλος Μιχ., Αστικός Κώδιξ κατ' άρθρο ερμηνεία, τόμος II Γενικό Ενοχικό (1979), σελ. 344 επ.

¹⁷³ Σταθόπουλο Μιχ., Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου (2004), σελ. 462

ωστόσο να προβλέπεται η περίπτωση κατά την οποία έχει καταβληθεί ήδη η μία παροχή. Δε διευκρινίζεται δηλαδή ο τρόπος που θα ικανοποιηθεί το μέρος που έχει ήδη εκπληρώσει τη συμβατική του υποχρέωση. Ρυθμίζεται αντίστοιχα η υποχρέωση του μέρους στο πρόσωπο του οποίου συντρέχει η ανωτέρα βία για έγκαιρη ενημέρωση του αντισυμβαλλομένου του. Τέλος, ο εν λόγω όρος μπορεί να θεωρηθεί και ως απαλλακτική ρήτρα δεδομένου ότι τα μέρη έχουν την ελευθερία να επιλέξουν εάν θα τον εντάξουν στη μεταξύ τους συμφωνία.

X. Εξασφαλίσεις και βεβαίωση απόδοσης

Στο συμβατικό πρότυπο της EFET υπάρχει ειδική πρόβλεψη για την παροχή εγγύησης αναφορικά με την πιστοληπτική ικανότητα κάθε αντισυμβαλλομένου σα μέσο εξασφάλισης ότι θα ανταποκριθεί προσηκόντως στις συμβατικές του υποχρεώσεις. Συγκεκριμένα, προβλέπεται ότι για την αντιμετώπιση του κινδύνου κάθε μέρους όσον αφορά την πιστοληπτική ικανότητα του αντισυμβαλλομένου του και για την εξασφάλιση της ταχείας εκπλήρωσης όλων των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη Γενική Συμφωνία και τις μεμονωμένες συμβάσεις, τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν, σε οποιαδήποτε στιγμή, μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος αυτής ή κατά τη στιγμή της σύναψης κάθε μεμονωμένης σύμβασης, τις περιστάσεις υπό τις οποίες μπορεί να απαιτείται η παροχή έγγραφης «πιστωτικής στήριξης» (credit support document). Η συγκεκριμένη επιστολή πρέπει να περιλαμβάνει το ποσό της πιστωτικής στήριξης και της ταυτότητας ενός ή περισσότερων από τους παρέχοντες την πιστωτική στήριξη¹⁷⁴. Από την πλευρά του ελληνικού συμβατικού δικαίου, η συγκεκριμένη ρύθμιση της σύμβασης EFET, προσιδιάζει σε κάθε μορφή παροχής πίστωσης που χρησιμοποιείται ως μέσο εξασφάλισης και ιδίως στην εγγυητική επιστολή και στο δάνειο που προβλέπεται στο άρθρο 806 ΑΚ και αποτελεί την κυριότερη και συνηθέστερη πιστωτική σύμβαση στις συναλλαγές. Άλλες μορφές άμεσης πίστωσης με τις οποίες επιτυγχάνεται η ενίσχυση της αγοραστικής δύναμης του πιστολήπτη είναι το άνοιγμα πίστωσης, ο αλληλόχρεος λογαριασμός, η προεξόφληση πιστωτικών τίτλων και η πρακτορεία επιχειρηματικών απαιτήσεων (factoring και forfeiting)¹⁷⁵.

Ακόμα, προβλέπεται ότι στην περίπτωση που ο ένας συμβαλλόμενος, ενεργώντας καλόπιστα, διαπιστώσει ότι αναφορικά με τον αντισυμβαλλομένο του έχει επέλθει «δυσμενής μεταβολή των συνθηκών», τότε έχει το δικαίωμα, να απαιτήσει, με έγγραφη όχλησή του, «βεβαίωση απόδοσης» (Performance Assurance), η οποία μπορεί να παρασχεθεί είτε μέσω καταβολής

¹⁷⁴ Βλ. § 16 της σύμβασης EFET

¹⁷⁵ Γεωργιάδη Απ., Η εξασφάλιση των πιστώσεων (2008), σελ. 2

χρηματικού ποσού, είτε εγγυητικής επιστολής, είτε τέλος μέσω παροχής οποιασδήποτε άλλης εγγύησης (τραπεζικής ή άλλης)¹⁷⁶. Προβλέπονται δε αναλυτικά τα γεγονότα που συνιστούν δυσμενή μεταβολή των συνθηκών και αφορούν –μεταξύ άλλων- την αποδεδειγμένη μείωση της πιστοληπτικής ικανότητας του ενός συμβαλλομένου και την αδυναμία εξασφάλισης «πιστωτικής στήριξης» ή «βεβαίωση απόδοσης»¹⁷⁷. Θα πρέπει μάλιστα να καθοριστεί στη συμφωνία προσαρμογής ποιος από τους προβλεπόμενους στο συζητούμενο όρο λόγους θα συνιστούν δυσμενή μεταβολή συνθηκών για το κάθε μέρος.

Στο παράδειγμα της συναφθείσας μεταξύ των δύο σλοβάκικων εταιρειών σύμβασης EFET, τα μέρη μέσω της συμφωνίας προσαρμογής, έχουν επιλέξει ότι δε θα εφαρμόζεται αρχικά ο όρος σχετικά με την παροχή έγγραφης «πιστωτικής στήριξης»¹⁷⁸, ενώ αναφορικά με την εγγυητική επιστολή (Performance Assurance), έχουν καταλήξει ότι αυτή είναι δυνατό να προέρχεται μόνο από τραπεζικό ίδρυμα¹⁷⁹.

XI. Μεταβίβαση συμβατικής σχέσης

Η δυνατότητα μεταβίβασης των συμβατικών απαιτήσεων (η οποία, όπως θα αναλυθεί κατωτέρω, στο ελληνικό δίκαιο πραγματοποιείται είτε με εκχώρηση είτε με αναδοχή χρέους) αποτελεί το συνηθέστερο τρόπο αντιμετώπισης του πιστωτικού κινδύνου του αντισυμβαλλομένου (counterparty risk) στις συμβάσεις μακρόχρονης διάρκειας. Ωστόσο, στις συμβάσεις που αφορούν την παροχή ηλεκτρικής ενέργειας, η δυνατότητα μεταβίβασης της συμβατικής σχέσης είναι περιορισμένη¹⁸⁰. Πιο συγκεκριμένα, στη Γενική Συμφωνία της EFET, ο βασικός κανόνας αναφορικά με τη μεταβίβαση της συμβατικής σχέσης είναι ότι αυτή κατ' αρχήν απαγορεύεται. Το ένα συμβαλλόμενο μέρος δε δικαιούται να εκχωρήσει τα δικαιώματα που απορρέουν από τη σύμβαση ή να μεταβιβάσει τις συμβατικές του υποχρεώσεις δίχως την προηγούμενη έγγραφη συγκατάθεση του αντισυμβαλλομένου του¹⁸¹. Η αρχική αυτή απαγόρευση προκύπτει από το γεγονός ότι η προκείμενη συμβατική σχέση απαιτεί τη δυνατότητα φυσικής διαπραγμάτευσης των όρων της από τα συμβαλλόμενα μέρη, ούτως ώστε να πραγματοποιηθεί η αμοιβαία

---

¹⁷⁶ Βλ. §17 της σύμβασης EFET

¹⁷⁷ Βλ. §17.2 της σύμβασης EFET

¹⁷⁸ Βλ. §16 της συμφωνίας προσαρμογής (σελ. D) της σύμβασης EFET μεταξύ της «VODOHOSPODÁRSKA VÝSTAVBA» και της «RIGHT POWER S.A.»

¹⁷⁹ Βλ. §17 της συμφωνίας προσαρμογής (σελ. D – E) της σύμβασης EFET μεταξύ της «VODOHOSPODÁRSKA VÝSTAVBA» και της «RIGHT POWER S.A.»

¹⁸⁰ *Mäntysaari P.*, ό.π., σελ. 496

¹⁸¹ Βλ. §19.1 της Σύμβασης EFET

αξιολόγηση του κινδύνου του αντισυμβαλλόμενου¹⁸². Εν προκειμένω, στη Γενική Συμφωνία της EFET, τα μέρη έχουν την ελευθερία να επιλέξουν μέσω της συμφωνίας προσαρμογής εάν θα περιληφθεί στη σύμβαση ο όρος που θα επιτρέπει την εκχώρηση δικαιωμάτων και τη μεταβίβαση υποχρεώσεων. Επιπλέον, ορίζεται ότι το μέρος που θα αναδεχθεί τις υποχρεώσεις ή θα καταστεί δικαιούχος των απορρεόντων από τη σύμβαση δικαιωμάτων, θα πρέπει να διαθέτει ίδια ή μεγαλύτερη πιστοληπτική ικανότητα από τον αρχικό συμβαλλόμενο¹⁸³. Πέραν των ανωτέρω, η διατύπωση του υπό εξέταση όρου δημιουργεί ασάφεια ως το ποιο μέρος της σύμβασης αφορά η δυνατότητα μεταβίβασης των συμβατικών υποχρεώσεων και δικαιωμάτων. Δε διευκρινίζεται δηλαδή εάν η συγκεκριμένη δυνατότητα εφαρμόζεται αποκλειστικά στις μεμονωμένες συμβάσεις ή σε ολόκληρη τη Γενική Συμφωνία¹⁸⁴.

Στο ελληνικό συμβατικό δίκαιο, προβλέπεται η δυνατότητα μεταβολής του προσώπου του δανειστή μέσω της σύναψης σύμβασης εκχώρησης (455 επ. ΑΚ) δυνάμει της οποίας ο παλιός δανειστής (εκχωρητής) εκχωρεί την απαίτηση που διατηρεί έναντι του οφειλέτη σε νέο δανειστή (εκδοχέα). Με τη σύμβαση εκχώρησης ο νέος δανειστής αποκτά την εξουσία είσπραξης της εκχωρούμενης απαίτησης έναντι του οφειλέτη, υποκαθίσταται δηλαδή ο νέος δανειστής στη θέση του παλαιού¹⁸⁵. Επιπλέον, δεν απαιτείται συναίνεση του οφειλέτη προκειμένου να πραγματοποιηθεί η εκχώρηση, αλλά είναι απαραίτητη όμως η σύναψη σύμβασης μεταξύ του παλιού δανειστή (εκχωρητή) και το νέου (εκδοχέα), δεν αρκεί δηλαδή μονομερής δήλωση του εκχωρητή προκειμένου να επέλθουν τα αποτελέσματα της εκχώρησης¹⁸⁶. Αντίστοιχα, με τον θεσμό της αναδοχής χρέους που ρυθμίζεται στα άρθρα 471 επόμενα του Αστικού Κώδικα, υπεισέρχεται στη θέση του αρχικού οφειλέτη νέος, που αναδέχεται εφεξής το χρέος. Όπως και στην εκχώρηση, στην αναδοχή χρέους απαιτείται για τη μεταβίβαση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη σύμβαση του μεταβιβάζοντος έναντι του αρχικού αντισυμβαλλομένου του, η κατάρτιση σύμβασης ανάμεσα στον τρίτο που υπεισέρχεται στις συμβατικές υποχρεώσεις και τον αρχικό οφειλέτη. Ο νέος οφειλέτης αναδέχεται το χρέος του αρχικού για λόγους που απορρέουν από την ήδη υφιστάμενη μεταξύ τους έννομη σχέση, η οποία συνήθως συνίσταται σε μία υποσχετική σύμβαση με την οποία ο αναδοχέας είτε οφείλει από επαχθή αιτία στον αρχικό οφειλέτη, είτε επιθυμεί από ελευθεριότητα να αναλάβει το χρέος του¹⁸⁷.

---

¹⁸² *Mäntysaari P.*, ό.π., σελ. 496

¹⁸³ Βλ. §19.2 της Σύμβασης EFET

¹⁸⁴ *Mäntysaari P.*, ό.π., σελ. 497

¹⁸⁵ *Σταθόπουλο Μιχ.*, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, σελ. 557 επ.

¹⁸⁶ *Κρητικό Αθ.* σε Γεωργιάδη Απ. – Σταθόπουλο Μιχ., Αστικός Κώδιξ κατ' άρθρο ερμηνεία, Γενικό Ενοχικό, τόμος II (1979), σελ. 571 επ.

¹⁸⁷ *Σταθόπουλο Μιχ.*, ό.π., σελ. 587

Ωστόσο, σε αντίθεση με ό,τι ακολουθείται στο συμβατικό πρότυπο της EFET, σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο, η μεταβίβαση ολόκληρης της συμβατικής σχέσης ως ενότητας δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο εκχώρησης κατά την έννοια του Αστικού Κώδικα, καθώς αυτή αφορά επιμέρους απαιτήσεις. Από την άλλη, τα επιμέρους δικαιώματα και οι υποχρεώσεις μιας σύμβασης εφόσον δεν έχουν προσωποπαγή χαρακτήρα και είναι μεταβιβάστα, είναι δυνατό να μεταβιβασθούν μέσω αναλογικής εφαρμογής των διατάξεων σχετικά με την εκχώρηση και την αναδοχή χρέους. Ενδεχόμενη μεταβίβαση της συμβατικής σχέσης ως ενότητας και η συνακόλουθη ανάληψη αλλότριας σύμβασης, χωρίς να διαχωρίζεται στα επιμέρους στοιχεία της, παρόλο που δεν προβλέπεται ρητά στον Αστικό Κώδικα, θα μπορούσε να στηριχθεί στο πνεύμα των διατάξεων για την εκχώρηση (455 επ. ΑΚ), την αναδοχή χρέους (471 επ. ΑΚ) αλλά και την αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων (361 ΑΚ). Στην εν λόγω σύμβαση μεταβίβασης, τα συμβαλλόμενα μέρη είναι αφ' ενός ο μεταβιβάζων τη συμβατική σχέση και ο αρχικός του αντισυμβαλλόμενος και αφ' ετέρου ο αποκτών τη συμβατική σχέση και κατ' αυτόν τον τρόπο προκύπτει μια τριμερής σύμβαση¹⁸⁸. Στο πλαίσιο της σύμπραξης του έτερου συμβαλλόμενου στη διαδοχή του τρίτου μέρους στη συμβατική σχέση, το μέρος που διαμορφώνει τη σύμβαση θα πρέπει να ρυθμίσει τα ανακύπτοντα ζητήματα καθώς και την ενδεχόμενη άρνησή του έτερου συμβαλλόμενου για σύμπραξη¹⁸⁹.

XII. Ρήτρα εμπιστευτικότητας

Στους τελευταίους όρους της Γενικής Συμφωνίας EFET, προβλέπεται η υποχρέωση των μερών για αμοιβαία τήρηση εμπιστευτικότητας αναφορικά με τους μεταξύ τους συμφωνηθέντες όρους, εφόσον όμως συμφωνηθεί ότι η συγκεκριμένη ρήτρα θα τεθεί σε ισχύ μέσα από τη συμφωνία προσαρμογής¹⁹⁰. Ακόμα, προβλέπονται ορισμένες εξαιρέσεις από την υποχρέωση τήρησης εμπιστευτικότητας και αφορούν ενδεικτικά περιπτώσεις –μεταξύ άλλων- όπου έχει δοθεί προηγούμενη έγγραφη συγκατάθεση από το αντισυμβαλλόμενο μέρος ή όταν συγκεκριμένες πληροφορίες αναφορικά με τη σύμβαση πρέπει να δοθούν στον Διαχειριστή Δικτύου ή σε τραπεζικό ίδρυμα. Επιπλέον, η εμπιστευτικότητα κάμπτεται όταν οι απόρρητες πληροφορίες παρέχονται σε δημόσιες αρχές ή προκειμένου να υπάρξει συμμόρφωση προς τις ισχύουσες νομοθετικές ρυθμίσεις¹⁹¹. Τέλος, ο όρος σχετικά με την τήρηση εμπιστευτικότητας προβλέπει

¹⁸⁸ Σταθόπουλο Μιχ., ό.π., σελ. 578 επ.

¹⁸⁹ Λιάπη Δ., Η διαμόρφωση των συμβάσεων (2003), σελ. 256 επ.

¹⁹⁰ Βλ. §20.1 της σύμβασης EFET

¹⁹¹ Βλ. §20.2 της σύμβασης EFET

ότι η υποχρέωση του ενός μέρους να διατηρήσει απόρρητες τις πληροφορίες που ανακύπτουν από την προκείμενη συμβατική σχέση παύει μετά την πάροδο ενός έτους από τη λύση της εκάστοτε μεμονωμένης σύμβασης¹⁹².

Στις συμβάσεις που διέπονται από το ελληνικό δίκαιο, κατά πάγια τακτική συμπεριλαμβάνονται σε αυτές οι σχετικές ρήτρες εμπιστευτικότητας και εχεμύθειας. Η απαγόρευση αξιοποίησης των απόρρητων πληροφοριών που έχουν διαμοιραστεί τόσο κατά το προσυμβατικό στάδιο όσο και κατά τη σύναψη της σύμβασης συνήθως συνοδεύεται με διάφορους *εξασφαλιστικούς μηχανισμούς* όπως είναι παραδείγματος χάριν η ποινική ρήτρα ή μία αυξημένη συμβατική ευθύνη¹⁹³, πρακτική η οποία δεν ακολουθείται στο συμβατικό πρότυπο της EFET.

XIII. Η αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων

Η διάταξη του άρθρου 361 του Αστικού Κώδικα σύμφωνα με την οποία *για τη σύσταση ή αλλοίωση ενοχής με δικαιοπραξία απαιτείται σύμβαση, εφόσον ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά*, κατοχυρώνει έμμεσα την αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων, αφού μη απαιτώντας άλλα στοιχεία για τη γέννηση της ενοχής, κρίνει επαρκή τη σύναψη σύμβασης για την επίτευξη του αποτελέσματος αυτού¹⁹⁴. Η συμβατική ελευθερία, αποτελεί έκφανση της αρχής της αυτονομίας της ιδιωτικής βούλησης και συνεπάγεται την ελευθερία του κάθε συναλλασσόμενου να συνάπτει συμβάσεις καθορίζοντας ελεύθερα το περιεχόμενο και τους όρους τους, επιλέγοντας παράλληλα τον αντισυμβαλλομένο του (ελευθερία επιλογής του αντισυμβαλλομένου)¹⁹⁵. Τα μέρη επομένως έχουν απεριόριστη δυνατότητα για κατάρτιση οποιασδήποτε δικαιοπραξίας, με οποιαδήποτε μορφή και με οποιοδήποτε περιεχόμενο, αρκεί αυτό να μην απαγορεύεται από το νόμο ή να μην αντιβαίνει στα χρηστά ήθη¹⁹⁶. Η δυνατότητα ελεύθερης διαμόρφωσης του περιεχομένου της σύμβασης επιτρέπει τόσο την πρόσμιξη στοιχείων από διάφορες ήδη ρυθμισμένες συμβάσεις σε ένα νέο συμβατικό κείμενο, όσο και την προσαρμογή των εν λόγω συμβατικών τύπων στις σύγχρονες οικονομικές και συναλλακτικές συνθήκες¹⁹⁷. Η δέσμευσή των συναλλασσόμενων ως προς των περιεχόμενων στη σύμβαση όρων ενυπάρχει στην έννοια της παραγόμενης ενοχής που συνεπάγεται την παραγωγή ενοχικής ευθύνης¹⁹⁸. Βεβαίως, η ιδιωτική αυτονομία βρίσκει όρια

¹⁹² Βλ. §20.3 της σύμβασης EFET

¹⁹³ Λιάπη Δ., Η διαμόρφωση των συμβάσεων (2003) σελ. 130, όπου και ανάλυση της προβληματικής αναφορικά με την εφαρμογή ρητρών εχεμύθειας κατά το προσυμβατικό στάδιο.

¹⁹⁴ Παπαχρήστου Αν., ό.π., σελ. 323 επ.

¹⁹⁵ Σταθόπουλο Μιχ., Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, σελ. 249

¹⁹⁶ Βλ. την υπ' αρ. 737/2017 απόφαση του Αρείου Πάγου (Β2' Πολιτικό Τμήμα) – ΤΝΠ «ΝΟΜΟΣ»

¹⁹⁷ Γεωργιάδη Απ., Νέες Μορφές Συμβάσεων (2015), σελ. 3

¹⁹⁸ Σταθόπουλο Μιχ., ό.π., σελ. 249

στην ανάγκη διασφάλισης των συμφερόντων κάθε συμβαλλόμενου μέρους και προστασίας του ασθενέστερου μέρους. Ως εκ τούτου επιβάλλονται περιορισμοί στην ελευθερία καθορισμού του περιεχομένου της σύμβασης οι οποίοι προκύπτουν είτε από ειδικές διατάξεις αναγκαστικού χαρακτήρα που καθορίζουν το περιεχόμενο της ενοχικής σχέσης με τρόπο που τα μέρη δεν μπορούν να μεταβάλουν (όπως είναι παραδείγματος χάριν τα άρθρα 275, 294, 332, 409 ΑΚ, κ.λπ.) είτε από γενικές ρήτρες του Αστικού Κώδικα, που ορίζουν ότι το περιεχόμενο της σύμβασης που αντίκειται στα χρηστά ήθη και την καλή πίστη θα είναι άκυρο και μη δεσμευτικό για τους συμβαλλόμενους¹⁹⁹.

Η ελευθερία των μερών για τη διαμόρφωση της μεταξύ τους συναλλακτικής σχέσης είναι το κύριο γνώρισμα στο συμβατικό πρότυπο της EFET, αφού μέσω της κατάρτισης της συμφωνίας προσαρμογής διαμορφώνουν τους περιεχόμενους στη Γενική Συμφωνία όρους κατά την προτίμησή τους. Διαθέτουν επίσης την ελευθερία να προσθέσουν περαιτέρω ρυθμίσεις κατά τη βούλησή τους στο δεύτερο τμήμα της συμφωνίας προσαρμογής²⁰⁰, εφόσον βέβαια οι ρυθμίσεις αυτές δεν αντίκεινται στο νόμο²⁰¹. Το γεγονός δηλαδή ότι τα μέρη ακολουθούν ένα συμβατικό πρότυπο για τη διαμόρφωση του πλαισίου της μεταξύ τους έννομης σχέσης, ενισχύει την διαφάνεια και την ασφάλεια των συναλλαγών. Τέλος, ο καθορισμός ενός συγκεκριμένου ρυθμιστικού πλαισίου μέσω της επιλογής του εφαρμοστέου δικαίου, λειτουργεί ως μέσο οριοθέτησης της ελευθερίας των συναλλασσόμενων στη διαμόρφωση των συμβατικών όρων, ενώ παράλληλα διευκολύνει την ερμηνεία της σύμβασης και την κάλυψη των κενών που ενδεχομένως ανακύψουν και προστατεύει τα μέρη από τυχόν καταχρηστική άσκηση της συμβατικής ελευθερίας. Επομένως, δεν είναι δυνατό να υπάρξουν στη σύμβαση σημαντικές αποκλίσεις από τους κανόνες δικαίου που διέπουν τη σύμβαση, αφού η τελευταία ελέγχεται βάσει του εκάστοτε εφαρμοστέου δικαίου²⁰².

B. Η εφαρμογή του συμβατικού προτύπου της EFET στις δημοπρασίες τύπου NOME

Οι δημοπρασίες τύπου NOME («New Organisation of Markets in Electricity» ή «Nouvelle Organisation du Marché de l' Electricité») υιοθετήθηκαν στο πλαίσιο υλοποίησης της τρίτης δέσμης μέτρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής

¹⁹⁹ Σταθόπουλο Μιχ. σε Γεωργιάδη Απ. – Σταθόπουλο Μιχ., Αστικός Κώδικς κατ' άρθρο ερμηνεία, τόμος II Γενικό Ενοχικό (1979), σελ. 292

²⁰⁰ Βλ. Part II, Additional provisions to the General Agreement, σελ. G της συμφωνίας προσαρμογής (Election Sheet) της σύμβασης EFET

²⁰¹ Βλ. §23.4 της σύμβασης EFET σύμφωνα με την οποία: «*The Parties undertake to replace any illegal, invalid or unenforceable provision with a legal, valid and enforceable provision which comes as close as possible to the invalid provision as regards its economic intent*».

²⁰² Γεωργιάδη Απ., ό.π., σελ. 4 επ.

ενέργειας²⁰³ και αφορούν τη σύναψη διμερών συμβάσεων μεταξύ αφενός των παραγωγών και αφετέρου των διανομέων ηλεκτρικής ενέργειας. Με τις εν λόγω δημοπρασίες η εκάστοτε επιχείρηση παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας υποχρεούται είτε να πωλήσει, είτε να καταστήσει διαθέσιμη και προσβάσιμη μια ορισμένη ποσότητα ηλεκτρικής ενέργειας για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα στους ενδιαφερόμενους προμηθευτές²⁰⁴. Στην ελληνική αγορά ενέργειας, δυνάμει του άρθρου 135 του νόμου 4389/2016²⁰⁵ (όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 1 του άρθρου 3 του Ν. 4393/2016²⁰⁶) θεσπίστηκε ο θεσμός πώλησης προϊόντων ηλεκτρικής ενέργειας φυσικής παράδοσης σε επιλέξιμους προμηθευτές²⁰⁷ από τη ΔΕΗ μέσω του Ημερήσιου Ενεργειακού Προγραμματισμού (ΗΕΠ) σύμφωνα με το μηχανισμό των δημοπρασιών τύπου NOME²⁰⁸. Σύμφωνα δε με το ως άνω άρθρο, σκοπός του εν λόγω μηχανισμού είναι η ανακατανομή των μεριδίων στην λιανική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας στο διασυνδεδεμένο σύστημα, των μεριδίων της ΔΕΗ Α.Ε. και των εναλλακτικών παροχών, από το ποσοστό, που κατείχε τον Αύγουστο του έτους 2015 η ΔΕΗ Α.Ε., σε ποσοστό μικρότερο του 50%, μέχρι και το έτος 2019 καθώς και η βελτίωση της ποιότητας και των τιμών παροχής ηλεκτρικής ενέργειας στους τελικούς καταναλωτές (αρ. 133 ν. 4389/2016). Στην ουσία, ο θεσμός των δημοπρασιών τύπου ΝΟΠΕ αποτελεί έναν εναλλακτικό μηχανισμό υποβοήθησης της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και υιοθετήθηκε με σκοπό τον περιορισμό του πλεονεκτήματος της ΔΕΗ σε επίπεδο ανταγωνισμού, το οποίο προέρχεται από την εκμετάλλευση των υδροηλεκτρικών και λιγνιτικών μονάδων παραγωγής της ΔΕΗ²⁰⁹. Πλέον, οι εν λόγω δημοπρασίες είναι υποχρεωτικές για τη ΔΕΗ, η οποία παράλληλα δεσμεύεται και ως προς την τιμή της διατιθέμενης ενέργειας²¹⁰, η οποία καθορίζεται βάσει συγκεκριμένης μεθοδολογίας ύστερα από κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Περιβάλλοντος και Ενέργειας η οποία εκδίδεται μετά από γνώμη της ΡΑΕ (άρθρο 39 ν. 4389/2016)²¹¹.

²⁰³ Βλ. ανωτέρω, υποσημείωση υπ' αρ. 33

²⁰⁴ Δημοσίευμα διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://energypress.gr/news/oi-dimoprasies-nome-os-mihanismos-enishysis-toy-antagonismoy-stin-elliniki-agora-ilektrikis> (τελευταία προσπέλαση: 07/10/2018)

²⁰⁵ ΦΕΚ 94/Α/27-05-2016

²⁰⁶ ΦΕΚ 106/Α/06-06-2016

²⁰⁷ Βλ. άρθρο 136 ν. 4389/2016 (ΦΕΚ 94/Α/27-05-2016) αναφορικά με τις προϋποθέσεις συμμετοχής στις εν λόγω δημοπρασίες

²⁰⁸ Ταρνανίδου Χρ., Σύγχρονες ενεργειακές αγορές, σελ. 349

²⁰⁹ Λιάπη Δ., ό.π., σελ. 276

²¹⁰ Λιάπη Δ., ό.π., σελ. 275. Περισσότερα για τον τρόπο διεξαγωγής των δημοπρασιών τύπου NOME και το ρυθμιστικό πλαίσιο που τις διέπει, βλ. Βλάχου Ασ., Ελληνική Χονδρεμπορική Αγορά Ηλεκτρικής Ενέργειας – Μετάβαση στο νέο Ευρωπαϊκό Μοντέλο Στόχος (Target Model), Ενέργεια & Δίκαιο 27/2018, σελ. 35, υποσημ. 31

²¹¹ Βάσει του άρθρου 140§2 του ν. 4389/2016 (ΦΕΚ 94/Α/27-5-2016), η ΡΑΕ προέβη στην έκδοση του Κώδικα Συναλλαγών Δημοπρασιών Προθεσμιακών Προϊόντων Ηλεκτρικής Ενέργειας (NOME), κατόπιν υποβολής πρότασης του ΛΑΓΗΕ και δημόσιας διαβούλευσης (υπ' αρ. 329/2016 απόφαση της ΡΑΕ – ΦΕΚ Β 3164/30-09-2016). Στον Κώδικα αυτό καθορίζονται –μεταξύ άλλων- τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των Επιλέξιμων Προμηθευτών και Εμπόρων, του Λειτουργού της Αγοράς, των Πωλητών Προθεσμιακών Προϊόντων, καθώς και οι

Το κύριο χαρακτηριστικό όμως των εν λόγω δημοπρασιών που άπτεται του περιεχομένου της παρούσας, αποτελεί το γεγονός ότι για την αντιμετώπιση των περιπτώσεων της αδυναμίας να εξασφαλιστεί η παράδοση των δημοπρατούμενων προϊόντων ηλεκτρικής ενέργειας, ακολουθείται το συμβατικό πρότυπο της EFET. Συγκεκριμένα, το άρθρο 140§3 περίπτωση ι) του νόμου 4389/2016 ορίζει (μεταξύ άλλων) τα εξής: *Αντιμετώπιση περιπτώσεων πραγματικής αδυναμίας εξασφάλισης της παράδοσης των ανωτέρω ποσοτήτων ενέργειας μέσω του ΗΕΠ σε συμφωνία με τα προβλεπόμενα στην πρότυπη Γενική Συμφωνία Παράδοσης - Παραλαβής ηλεκτρικής ενέργειας (General Agreement Concerning the Delivery and Acceptance of Electricity) του Ευρωπαϊκού Συνδέσμου Εμπόρων Ενέργειας (European Federation of Energy Traders)*. Δυνάμει της ανωτέρω πρόβλεψης και εφόσον ακολουθείται το συμβατικό πρότυπο της EFET στην περίπτωση αδυναμίας παράδοσης των δημοπρατούμενων ποσοτήτων ενέργειας θα εφαρμοσθεί ο αντίστοιχος όρος του συγκεκριμένου προτύπου. Συγκεκριμένα, όπως αναλύθηκε και ανωτέρω (υπό VIII.1), προβλέπεται ότι εφόσον το ένα συναλλασσόμενο μέρος αδυνατεί να εκπληρώσει την υποχρέωσή του και η αδυναμία του αυτή δεν οφείλεται σε ανωτέρα βία, τότε ο αντισυμβαλλόμενος του δικαιούται να αξιώσει αποζημίωση. Το ποσό κατά το οποίο η τιμή, στην οποία το μέρος που επρόκειτο να λάβει τη συμφωνηθείσα ποσότητα ενέργειας μπορούσε να αποκτήσει στην αγορά ξεπερνά τη συμβατική τιμή, διαμορφώνει το ύψος της αποζημίωσης.

προϋποθέσεις για την εγγραφή και τη διαγραφή από το Μητρώο Συμμετεχόντων του Συστήματος Συναλλαγών Δημοπρασιών Προθεσμιακών Προϊόντων Ηλεκτρικής Ενέργειας. Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 140 του ν. 4389/2016, η ΡΑΕ και ο ΛΑΓΗΕ (ως Λειτουργός της Αγοράς) είναι επιφορτισμένοι με την εν γένει παρακολούθηση της εφαρμογής του μηχανισμού πώλησης NOME.

Συμπεράσματα – Παρατηρήσεις

Από την ανάλυση που προηγήθηκε, προκύπτει σαφώς ότι το συμβατικό πρότυπο που έχει εκπονηθεί από την Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Εμπόρων Ηλεκτρικής Ενέργειας (EFET) ανταποκρίνεται πλήρως στην κάλυψη των ειδικών συναλλακτικών αναγκών που ανακύπτουν μεταξύ των παραγωγών και των προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας, δίδοντας τους παράλληλα τη δυνατότητα να διαμορφώσουν ελεύθερα τους ειδικότερους όρους που διέπουν τη μεταξύ τους συμφωνία. Επιπλέον, ο Έλληνας νομοθέτης έδειξε την πρόθεσή του να ακολουθήσει το συγκεκριμένο συμβατικό πρότυπο για ζητήματα που άπτονται της αδυναμίας εξασφάλισης παράδοσης των ποσοτήτων ενέργειας που διατίθενται στο πλαίσιο των αναγκαστικών δημοπρασιών ΝΟΜΕ βάσει του ν. 4389/2016. Προβληματισμό, ωστόσο, δημιουργεί το κατά πόσον το συμβατικό πρότυπο της EFET θα μπορούσε να τύχει ευρύτερης εφαρμογής στο πλαίσιο της ελληνικής αγοράς ενέργειας. Μέχρι την πρόσφατη θέσπιση του νόμου 4512/2018²¹² με τον οποίο τροποποιήθηκε ο νόμος 4425/2016²¹³, η πολυεπίπεδη δομή της χονδρικής αγοράς ενέργειας σε συνδυασμό με το πολυδαίδαλο κανονιστικό πλαίσιο που διέπει την οργάνωση και τη λειτουργία της, έδειχνε να λειτουργεί ως πρόσκομμα στην υιοθέτηση διμερών συμβάσεων μεταξύ παραγωγών και προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας. Ήδη όμως με το νόμο 4512/2018, ο οποίος προβλέπει τη δημιουργία του Χρηματιστηρίου Ενέργειας, προωθείται η αναδιάρθρωση της ελληνικής ενεργειακής αγοράς. Ειδικότερα, στο άρθρο 7 παρ. 1 του ν. 4425/2016 (όπως τροποποιήθηκε και αναριθμήθηκε το άρθρο 8 του ν. 4425/2016 με τα άρθρα 76 και 77 του ν. 4512/2018) ρυθμίζεται η διεξαγωγή των συναλλαγών ηλεκτρικής ενέργειας σε τέσσερις επί μέρους αγορές, στην αγορά επόμενης ημέρας, στην ενδοημερήσια αγορά, την αγορά εξισορρόπησης και την ενεργειακή χρηματοπιστωτική αγορά. Μάλιστα, στο ως άνω άρθρο προβλέπεται ότι οι συναλλαγές επί προθεσμιακών προϊόντων ηλεκτρικής ενέργειας είναι δυνατό να συνάπτονται διμερώς και εκτός της χονδρικής αγοράς προθεσμιακών προϊόντων ηλεκτρικής ενέργειας. Οι νέες νομοθετικές ρυθμίσεις επομένως δείχνουν να ευνοούν τη διαμόρφωση ενός νομοθετικού περιβάλλοντος στο πλαίσιο του οποίου θα μπορούσε να ακολουθηθεί το συμβατικό πρότυπο της EFET για τη ρύθμιση των συναλλακτικών αναγκών αφενός των παραγωγών και αφετέρου των προμηθευτών που δραστηριοποιούνται στην ελληνική αγορά ενέργειας.

---

²¹² ΦΕΚ 5/Α/17-01-2018

²¹³ ΦΕΚ 185/Α/30-9-2016

Βιβλιογραφία – Αρθρογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

Βλάχου Ασημίνα, Ελληνική Χονδρεμπορική Αγορά Ηλεκτρικής Ενέργειας – Μετάβαση στο νέο Ευρωπαϊκό Μοντέλο Στόχος (Target Model), *Ενέργεια & Δίκαιο*, τεύχος 27/2018

Βουλγαρίδου Ιωάννα, Χρηματιστήριο Ενέργειας: Προοπτική Σύστασης στην Ελλάδα, *Ενέργεια & Δίκαιο*, τεύχος 23/2015

Γεωργιάδης Απόστολος, Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, *Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας*, Αθήνα 1999

Ο ίδιος, Η εξασφάλιση των πιστώσεων (2^η Έκδοση), Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2008

Ο ίδιος, Νέες Μορφές Συμβάσεων, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2015

Γεωργιάδης Απόστολος – Σταθόπουλος Μιχαήλ, Αστικός Κώδιξ κατ' άρθρο ερμηνεία, τόμος II Γενικό Ενοχικό, *Δίκαιο & Οικονομία*, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2001

Οι ίδιοι, Αστικός Κώδιξ κατ' άρθρο ερμηνεία, Τόμος V, Εμπράγματο Δίκαιο, *Δίκαιο & Οικονομία*, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2001

Γεωργιάδης Αστέριος, Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, τόμος II (Δ' Αναθεωρημένη Έκδοση), Σάκκουλας Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2003

Δελλής Γεώργιος, Κοινή Ωφέλεια και Αγορά, Τόμος Β', Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 2008

Ηλιάδου Αικατερίνη, Ρύθμιση αγοράς ενέργειας, *Ενέργεια & Δίκαιο*, τεύχος 6/2006

Λιάππης Δημήτριος, Ηλεκτρική Ενέργεια και Δίκαιο των Συμβάσεων, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2018

Ο ίδιος, Η διαμόρφωση των συμβάσεων, Σάκκουλας Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2003

Λύτρας Θεόδωρος, Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και η σύμβαση προμήθειας, διαθέσιμο στον ιστότοπο:

http://www.law.uoa.gr/fileadmin/law.uoa.gr/uploads/PDFs/pdf_new/agora_energeias.pdf

Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος, Η πρόσβαση σε ενεργειακό δίκτυο: η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2003

Πανάγος Θεόδωρος, Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας - Η οργάνωση και η λειτουργία της απελευθερωμένης αγοράς ενέργειας στην Ελλάδα, Σάκκουλας Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2012

Παπαχρήστου Αναστάσιος, Ενοχικόν Δίκαιον Μέρος Γενικών, Αφοί Π. Σάκκουλα, Αθήνα 1986

Πολυζωγόπουλος Κωνσταντίνος, σε Γεωργιάδη Απ. – Σταθόπουλο Μιχ., Αστικός Κώδιξ κατ' άρθρο ερμηνεία, τόμος II Γενικό Ενοχικό, Δίκαιο & Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2001

Σπυριδάκη Ιωάννη (συνεργασία/επιμέλεια: Μ. Σπυριδάκη), Εισηγήσεις Αστικού Δικαίου, (γ' Έκδοση), Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 2004

Ο ίδιος, Εμπράγματο Δίκαιο, τόμος Α' (γενικές αρχές, πράγματα, νομή), Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2001

Σταθόπουλος Μιχαήλ, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, Σάκκουλας Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2004 (ανατύπωση 2010)

Ταρνανίδου Χριστίνα, Σύγχρονες Ενεργειακές Αγορές – Θεσμικό πλαίσιο και ελληνική προοπτική, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2016

Η ίδια, Συμβάσεις παραγωγών του χρηματοπιστωτικού τομέα, δογματική και πρακτική θεώρηση, Σάκκουλας Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2006

Φαραντούρης Νικόλαος (επιμέλεια): Ενέργεια - Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012

Φίλιος Παύλος, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος (6^η Έκδοση), Σάκκουλας Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2011

Ξενογλώσση Βιβλιογραφία

Beatson Jack/Burrows Andrew/Cartwright John, Anson's Law of Contract (30th Edition), Oxford University Press, 2016

Mäntysaari Petri, EU Electricity Trade Law – The Legal Tools of Electricity Producers in the Internal Electricity Market, Heidelberg – New York – Dordrecht – London 2015

Onaiwu Egheosa, How does bilateral trading differ from electricity pooling?, διαθέσιμο στον ιστότοπο:

https://archive.uea.ac.uk/~e680/energy/energy_links/electricity/Dundee_paper_comparison_pool_bilateral_trading.pdf